БҮХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

45-дахи жэлээ гарана.

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Советэй, Министрнүүдэй Советэй орган

№ 106 (11704) | 1968 оной майн 6, понедельник | Сэн 2 мүнгэн

...ҮН ЕХЭ УХААН БОДОЛТО, РЕВОЛЮЦИОНЕР

...коммунистнууд, ажалшад, түрүү ...лонинтэ Карл Марксын түрэһөөр 150 ...баяр баясхаланта һайндэр болгон тэм...гайхамшагта ойдо зорюулагдаһан бая...Москвада, Кремлиин Съездүүдэй ор...5-да болоо.

...зүгһөө халуун угтагдаһан нүхэд ..., Г. И. Воронов, А. Н. Косыгин, К. Т. ...В. Подгорный, Д. С. Полянский, М. А. ...Шелепин, Ю. В. Андропов, В. В. ...Демичев, Д. Ф. Устинов, И. В. Капи...Катушев, Ф. Д. Кулаков, М. С. Соло...нүүдэ ерэжэ һуугаа.

...партиин ветеранууд, нииславэй партийна, советскэ, ниитын организацинуудай түлөөлэгшэд, баярай һайндэртэ Советскэ Союзда ерэһэн харинин айлшад, Марксын гушанар Робер, Фредерик, Поль, Лонге гэгшэд парти, правительствын хүтэлбэрилэгшэдтэй хамта Президиумдэ һуулсаа.

КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүндэ кандидат, партиин Москвагай городской комитедэй нэгэдэхи секретарь В. В. Гришин баярай заседание нээгээ.

«Карл Маркс—хүдэлмэришэн ангиин сэсэн мэргэн багша, вождь» гэһэн элидхэл КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, КПСС-эй ЦК-гай секретарь М. А. Суслов хээ.

(ТАСС).

КАРЛ МАРКС—ХҮДЭЛМЭРИШЭН АНГИИН СЭСЭН МЭРГЭН БАГША, ВОЖДЬ

1968 оной майн 5-да болоһон баярай суглаан дээрэ М. А. СУСЛОВАЙ хэһэн элидхэл

...коммунистнууд, ур...д, түрүү үзэл бо... гайхамшаг ойе—...ын үндэһэ һуури ...оорондын пролета...мэргэн багша, вождь ...түрэһөөр 150 жэлэй ...эр тэмдэглэжэ бай...Суслов хэлэнэ.

...бодолто, дүлэтэ рево...Маркс хүдэлмэришэн ...алшадта болон мүл...дта үе сагай мүл...аа сүлөөрхэ харгы ...болон оюун бодо...рилаха харгы замые ...гэжэ түүхэдэ ороо

...ажабайдал проле...гээр алба хэлгын ...айгаа һэн. Хүдэлмэ...ашата түһын түлөө ...эгээн дүтынь хани, ...лохо Ф. Энгельс ...эһэн юм. К. Марк...ын нугшэһэнэй һүү...рог болон һургаалые ...Ленин сэсэн мэргэ...руулээ.

...сурталай туг доро ...ни болоо, СССР-тэ ...уулагдаа, Европо, ...оронуудта ба Ку...революцинуул илан

... эсэргүү мүнөө ...марксизм-ленинизмын ...мандалгаар тэмдэг...дээрэхи революци...ы юумэн марксизм...гээрһэн зуун жэлэй ...зэргэдэ оройдоол ...коммунистнуудтай ...хүдэлөөн мүнөө ...ехэ нүлөөтэй по...болонхой.

...революционно һур...ийэ хабаатай, бүхы ...тэй сэнтэй баялиг ...нь М. А. Суслов хэ...гаал манай орон до...түүхэдэ түрүүшын...гдэһэн юм гэжэ ...тоорходог.

...з Коммунис парти ...ажал ябуулгадаа ...марксизм-ленениз...дые хододоо хүтэл...мүнөөшье болгоно. ...ь табиһан Марксын ...гаалда хэлбэришэ...ехэ байлгые манай ...ажа байха.

...ин бололго дэлхэйн ...дөө болоһон ушар ...саашань хэлэнэ. ...на хүгжэлтын бү...и ёһоор байгуулаг-

...теоретическэ талаа- ...адаа ниитын эрдэм ...олой бүхы хүгжэл...анин талаар томо ...ро бэлэдхэгдээ һэн. ...ориин бии болоһон ...үндэһэн юуб гэбэл, ...талис үйлэдбэриин ...тэрэнэй зүрилдөө...и хамта ниитын ор... шэнэ, шууд сэхэ ...—пролетариат ур...ю оршон мандажа

...атын жама ёһо...й пролетариадай ...ын зохилдон таара..., нүгөө талаһаа, ...ёһоной, эрдэм нау...Марксис үзэл сурта...й ангиин үг зорил...ай ушар марксист...онжан шэнэдхэхэ ...бата бэхи хүсэ ол-

...мс диалектическэ ...материализм бай...үндэһэн хуби- ...р ниитын ажабай...үзэл янзые тогтоо...зэл бодолые түүхын ...лзэр хэрэглээ, ма...хүгжэлтын диалек...латой нягтаар хол...үн общество дотор ...айлашагүй хуули ...харуулаа, хүгжэл...һургаал, шэнжэ ша...лософиин эрдэм—...торическа материа-

...алис ёһоор ойлгохо ...гжэлтэдэ арад оло...түн хүдэлмэришэн

ангиин, шиидхэхы үүргые үндэһэлэн харуулха арга олгоо һэн. Марксын урда тээхи философиин олон тоото түлөөлэгшэд түүхые хаашуул, полководецууд, тус тус баатарнууд зохёодог юм гэжэ тоолодог байһаниинь мэдээжэ. Тиимэ дээрэһээ тэдэнэр обществын хүгжэлтын ябасые, арадууд болон оронуудай хуби заяае, социальна хүгжэлтын хуби заяае зүндөө болоһон ушарһаа дулдыдуулан табидаг байгаа. Ниитын ажабайдалай үндэһэ һуури хадаа материальна үйлэдбэри мүн, тиин түүхын хубилалтанууд нэн түрүүн үйлэдбэридэ болоһон хубилалтануудай ашаар болодог юм гэжэ К. Маркс харуулаа. Харин обществын үйлэдбэрилгын шухала хүсые түлөөлдэг, материальна баялигые байгуулдаг хүдэлмэришэд болон таряашад бодото дээрээ түүхэ зохёогшод мүн гээшэ.

Анги боложо хубаарһан обществын түүхые шудалха зуураа, Маркс эдэ обществонуудые хүгжөөдэг гол шухала хүсэн ангиин тэмсэл болоно, али бүхы социальна, политическэ болон ниитын бусад хубилалтанууд нэн түрүүн ангинуудай хоорондохи тэмсэлһээ болодог гэжэ ойлгохо шухала гэжэ Маркс харуулаа һэн.

К. Маркс бодото научна экономическа теори байгуулжа, политическэ экономиин талаар үндэһэн хубилалта хээ.

Нэмэри үнэ тухай һургаал зохёожо, К. Маркс капиталис мүлжэлгын нюусые элишэлэн харуулаа, капиталис обществын доторойнь үйлэ ушарые, тэрэнэй зүрилдөөнүүдые тодорхойлоо, капитализмые унагаангүйгөөр мүлжэлгэ дарлалтаһаа пролетариадые сүлөөлжэ болохогүй байһые харуулаа. Нэмэри үнэ тухай һургаал марксистска политическэ экономиин үнэхөөрөө эгээл гол шухала һургаалынь болодог юм.

Нэмэри үнэ тухай теори капитализмын гол зүрилдөөнэй—ажал капитал хоёрой хоорондохи, үйлэдбэриин ниитын шэнжэ ба үмсын хэрэглэмжын хоорондохи зүрилдөөнэй эшэ үндэһые тайлбарилаа, капитализмын юрэнхы байгуулалтада пролетариадай эзэлдэг үнэн байдалые заажа үгөө, тиимэһээ энэ теори болбол энэ байгуулалтые унагаалгада пролетариадай шиидхэхы революционно үүргэ дүүргэхэ байһан тухай марксис һургаалай эшэ үндэһэниинь болодог юм. Эгээл тиимэһээ буржуази нэмэри үнэ тухай һургаалда эгээн түрүүшээр онсо шунахайгаар добтолго хэжэ, мүнөөнэй эрхэ байдалда мүлжэлгэ үгы болоо гэжэ баталхые һэдэдэг байна. Олзо доходто «революци» болоһон шэнгеэр, тиихэдэ буржуази болон хүдэлмэришэн ангиин хоорондохи харилсаанууд социальна хамжалгын жама ёһонуулта үндэһэлдэг шэнгеэр харуулхые оролдоно.

Гэбэшье энэ мэтын худал хуурмаг үгэнүүдые ажабайдал үнэмшэстэйгөөр буруушаана. Мүлжэлгэ үгы болоо бэшэ, харин улам шангадажа байна гэжэ капиталис бодото байдалай баримтанууд харуулна. Тиихэдэ социальна тон хурса зүрилдөөнүүд, забостовочно хүдэлөөнэй дэлисын ургалта капиталис дэлхэйдэ эб оролго үгы, байха ёһогүй гэжэ элитээр хэлэжэ үгэнэ.

К. Маркс хүн түрэлтэнэй түүхэдэ түрүүшээр коммунизм тухай һургаал зохёожо, обществын хүгжэлтын шэнжэ шанар болон ерээдүй тухай хүнүүдэй бодолдо гүн ехэ революци бэелүүлээ.

К. Маркс **социализмые һанал сэдьхэлэй бодол байһанһаань наука болгоо,** социализмын илалта капиталис үйлэдбэриин аргын бүхы хүгжэлтөөр бэлэдхэгдэдэг юм гэһэн тобшолыые баталан гэршэлээ. Буржуазие унагаажа, коммунис общество байгуулха хүсэн хадаа хүдэлмэришэн анги юм гэжэ Маркс түрүүшээр заажа үгөө һэн.

Пролетариадай бүхэдэлхэйн түүхэтэ үүргые Марксын нээжэ, гэршэлэн баталһан ушар марксизмын гол зүйл болоно гэжэ М. А. Суслов онсолон тэмдэглэнэ. Энэ гол һургаалгүйгөөр, пролетариадай бүхэдэлхэйн түүхэтэ үүргэ тухай һургаалгүйгөөр марксизм үгы, байха ёһогүй.

Карл Маркс сэсэн мэргэн теоретик, научна коммунизм зохёогшо байһаһаа гадна, дүлэтэ революционер, хүдэлмэришэн ангиин политическэ вождь, пролетариадай политическэ парти эгээн түрүүшээр байгуулагша байһан юм. Марксын, тэрэнэй агууехэ соратник Энгельсын нүлөөн доро XIX зуун жэлэй хүдэлмэришэнэй хүдэлөөн горитой ехэ далайсатай болоо һэн.

Зуун жэлһээ үлүү сагай туршада марксистска теориин хүгжэжэ байһан сагта тэрэниие тойрон үзэл сурталай шанга тэмсэл дэлгэржэ байгаа, мүнөөшье дэлгэрнэ. Буржуази марксистска теори тухай удаан саг соо абяа гараагүй һэн, тэрэнэйнгээ һүүлээр энэ теориие буруушаажа эхилээд, олон арбаад жэлэй туршада үрэ дүнгүйгөөр тэрэнээ үргэлжэлүүлһээр.

К. Марксын үзэл сурталай талаар хүдэлмэришэнэй хүдэлөөндэшье шанга тэмсэл боложо байгаа, мүнөөшье болоно. Марксизмда түрүүшээр реформис ёһоной томо добтолгые бернштейнианцуудай хэһэниинь мэдээжэ. Тиигээд хэды сагай үнгэрһэн хойно зохёон байгуулхы марксизмда эсэргүүгээр реформис тала баримталһан II Интернационалай олонхи вождьнор добтолоо бэлэй. Октябриин революциин һүүлээр ангиин тэмсэл, социалис революци болон пролетариадай диктатура тухай марксис һургаалһаа бодотоор арсаһан баруунай бүхы социал-демократи ревизионис талые сэхэ баримталаа һэн.

Марксизм-ленинизмые хамгаалха талаар тэмсэлэй хоёрдохи фронт бии гэбэл, революционно теориие хазагайруулдаг «зүүнэй»-оппортунис элдэб ёһоной хазагайралтануудые дабаха, «зүүнэй ревизионизмтай», жэжэ буржуазин «революционаризмтай» тэмсэхэ шухала. Марксизм-ленинизмда «зүүнэй ревизи» хэхэ ябадал баһал олон янзын, олон түхэлэй байдаг. Жэшээлхэдэ, троцкистнууд тэрэ сагтаа Совет республикын дотоодын хүсэнүүдтэ этигэдэггүй байһанаа, хорото муухай һэдэлгээ «зүүнэй» шашалдаагаар далдалаад, дэлхэйн революци тухай, бүхы оронуудта нэгэн доро империализмые унагааха тухай хашхаралдадаг һэн, харин һүүлдэнь тэдэнэр Совет засагта эсэргүү ябуулга хэжэ, эгээн хархис хүсэнүүдтэй эбсэжэ, ябадалаа дүүргэһэн бэлэй. Марксизмые зүүнэй, балмад ёһоор хазагайруулгын эгээн барга ушар гэбэл, Мао Цзэ-дунай бүлэгэй ажал ябуулга болоно. Энэ бүлэг хадаа «коммунис хүдэлөөнэй ревизионис олонхиһоо» марксистска теори «хамгаалха» тухай шууяатайгаар мэдүүлжэ эхилээд, хэрэг дээрээ марксистско-ленинскэ һургаалые буруушаан хаяһан, жэжэ буржуазин национализмын болон шовинизмын талада орожо, Мао Цзэдунай хэһэг номнолые эгээн дээдын үнэн юумэн гэжэ шууяа татана.

Хүн түрэлтэнэй ажабайдалда шэнэ шата нээһэн Агууехэ Октябриин социалис революци хадаа марксизм-ленинизмын һалбаран мандалга мүн болоно гээд үгэ хэлэгшэ саашань үргэлжэлүүлнэ. В. И. Ленин толгойлогшотой большевик партиин хүтэлбэри доро үнгэргэгдэһэн Октябриин революци марксистско-ленинскэ теориин үнэн зүбые баталжа, шэнэ общество байгуулха хэрэг дээрэ энэ теориие бодотоор бэелүүлхэ эхи табяа һэн.

Манай партиин вождь, совет гүрэниие байгуулагша, сэсэн мэргэн ухаан бодолто В. И. Ленин марксис һургаалые түүхын хубилһан эрхэ байдалда зохилдуулан, үүсхэл ехэтэйгээр хүгжөөгөө, тэрэниие шэнэ, эгээл дээдын шатада үргэн гаргаа.

Ленинэй түүхын габьяа гэбэл, империализмын онсо өөрсэ илгаануудые бүхы талаһаань тайлбарилан харуулаа, тэрэнэй хүгжэлтын хуули ёһонуудые тодорхойлоо, «капиталис империализмын үе болбол һандаран унаха туйлдаа хүрэнэн, социализмда һууряа үгэхэ болотороо узуураараа үмхиржэ, унаха болоһон капитализмын шата мүн», гэжэ үнэмшэстэйгөөр баримталаа. (В. И. Ленин. Зох. түгэс суг., том 27, 116 хуудаһан).

Марксын һургаалые хүгжөөхэ зуураа, Ленин шэнэ шэнжэтэй парти—марксистско-революционно парти тухай, тэрэнэй хүтэлбэрилхы үүргэ, тэрэнэй эмхидэлэй, соёл сурталай, тактическа болон теоретическэ үндэһэ һуури тухай түгэс һургаал зохёогоо һэн. Социализмын илан мандахын түлөө тэмсэлдэ хүдэлмэришэн ангиин илаха нэн түрүүнэй, гол эрхэ нүхэсэлынь хадаа өөрын марксис партитай байха ябадал болоно гэжэ Ленин тоолодог һэн. Имагтал иимэ эрхэ нүхэсэлэй байбал, хүдэлмэришэн анги һүртэй, илагдашагүй хүсэн байха. Советскэ Союзай Коммунис парти байгуулжа, марксис парти тухай өөрынгөө үзэл бодолые Ленин бэелүүлээ.

Олониитые революцида бодхоохо доо, парти болбол империализмын эрхэ байдалда түрүүшээр үсөөхэн гү, али оройдоо нэгэ, тусгаарлан абтаһан, орон дотор социалис революци хэжэ, социализм байгуулжа болоно гэһэн сэсэн мэргэн Ленинэй тобшололые хүтэлбэри болгоһон байгаа. Ленинэй энэ нээлтэ бүхы дэлхэйн коммунис болон хүдэлмэришэнэй партинуудай революционно тэмсэлдэнь үргэн ехэ ерээдүйе заажа үгөө.

Пролетариадай диктатура тухай Маркс, Ленинэй һургаал уласхоорондын революционно хүдэлөөндэ туйлай ехэ удха шанартай юм. К. Маркс, һүүлээрнь В. И. Ленин капитализм социализм хоёрой хоорондохи дамжан оролгын үеын гүрэн хадаа пролетариадай революционно диктатураһаа ондоо байжа шадахагүй гэжэ эли тодоор гэршэлэн баталһан юм. Тиихэдээ тэрэ гүрэнэй түхэл янза ондо ондоо байжа магадгүй гэжэ заадаг һэн. К. Марксын һургаалые үүсхэлтэйгөөр хүгжөөхэ хэрэгтэ Ленинэй харуулһан агууехэ габьяа гэбэл, шэнэ шэнжэтэй гүрэн болохо Советүүдые нээһэн хэрэг болоно. Марксизмын һургаал баяжуулһан элитэ ехэ баялиг гэбэл, ажалша олониитэ таряашадтай хүдэлмэришэн ангиин союз байгуулга хадаа пролетариадай диктатурын эгээн дээдын жама ёһо болоно гэһэн Ленинэй тобшолол мүн.

Ленин пролетариадай диктатурын шэнжэ шанар ба зорилгонууд тухай, демократиин эгээн дээдын түхэл болохо пролетариадай демократи тухай асуудал бүхы талаһаань шэнжэлэн тодорхойлоо һэн.

Социализмын дайсадтай, тэдэнэй агентнүүд болон хүлһэншэдтэй эрид шууд тэмсэл ябуулха зуураа, пролетариадай диктатура, мүн демократиие угаа ехээр үргэдхэхэ гэһэн пролетариадай демократи, ажалшадай демократи, тайлбарилан хэлэхэдэ, тон олонхи зоной демократи гэһэн удхатай юм. Тиихэдэ энэмнай миил ёһо тэды бэшэ, харин үнэн бодото демократи мүн. Энэ демократиин үедэ хүдэлмэришэд, таряашад, бүхы ажалшад өөһэдынгөө ороной эзэдынь, тэрэнэй эд зөөриин болон үзэл бодолой баялигуудай эзэдынь болоно. Иимэһээ пролетариадай демократи алишье буржуазна демократиһаа олон түмэ дахин үлүү демократична юм гэжэ Ленин һургана.

Социализмын илахада обществын политическэ байдалда ехэ хубилалтанууд болоно. Пролетариадай диктатуратай гүрэн хадаа хүдэлмэришэн анги түрүүтэй бүхы арад зонойнгоо политическэ эмхидэлынь боложо хүгжэдэг. Тиихэдэнь социалис демократизм улам бүри хүгжэн бададаг, нарижан һайжардаг байна.

Саашань оратор иигэжэ хэлэнэ:

Капиталис ниитын байгуулалтые тон гүнзэгыгөөр шэнжэлэн, тэрэ байгуулалтын ямараар хүгжэхэ байһые хаража үзэхэтээ хамта, Маркс болбол капитализмын орондо тогтохо ерээдүйн обществын гол түхэл шэнжые сэсэн мэргэнээр зураглан харуулаа.

Хэнһээшье дулдыдадаггүй, түүхын жама ёһоной гурбан шата—дамжан оролгын үе, социалис шата, коммунис шата дабажа, капитализмһаа коммунизмда орогдохо гэжэ Маркс урид мэдээ һэн. Нэгэ шатаһаа нүгөөдэнь оролго эгээн түрүүн үйлэдбэрилгын хүсэнүүдэй хүгжэлтэһөө, үйлэдбэриин харилсаануудай һайжаралгаһаа болохо байна гэжэ Маркс онсолон тэмдэглэдэг һэн. Түүхые «түргэдүүлхэ», түүхын ёһоор дабагдажа гараха шатануудые алад харайн гараха гэдэг али бүхы һэдэлгэнүүдэй теоретическэшье, практическашье талаараа оройдоо үндэһэ баримтагүй байһые, мүн казармын байдалай түхэлтэй коммунизм тогтоохо гэдэг бүдүүлиг үзэлые Маркс шүүмжэлһэн байна.

Марксын үзэл сурталые, мүн Советскэ Союзай бодото дүй дүршэлые үндэһэ баримта болгон, Ленин социализм байгуулгын замые тон эли тодоор, гүн гүнзэгыгөөр шэнжэлэн харуулаа. Социализм хадаа имагтал мүнөө сагай түрүү техникын, хүсэн түгэлдэр социалис промышленностиин үндэһэ һуури дээрэ, ажалай үндэр бүтээсэ хангалгын үндэһэ һуури дээрэ илажа шадаха юм гэжэ Ленин һургадаг һэн.

Марксын аграрна теоридо түшэглэн, тэрэ теориие улам хүгжөөхэ зуураа, В. И. Ленин таряашадые кооперации дамжуулан социализмда оруулха гэһэн сэсэн мэргэн түсэб зохёогоо һэн. Энэ түсэбэй ёһоор, Советскэ Союз дотор таряашадай угаа орёо асуудал түүхэдэ анха түрүүн шиидхэгдэбэ, хүдөө нютагуудай бүхы байдалынь үндэһөөрөө хубилгагдажа байна.

Соёл культурын талаар социалис ёһоной хубилалтануудые хэхэ тухай Ленинэй үндэһэлэн зохёоһон үргэн ехэ түсэб тон ехэ удха шанартай. Энэ түсэб олониитэ зоной үзэг бэшэг мэдэхэгүй ябадалые болюулха, олониитэ зониие эрдэм номдо, наука культурын туйлалтада хабаадуулха, арад зоной интеллигенци бии болгохо, үзэл бодолой талаар урдань бии байһан бүхы һайн һайхан зүйлнүүдые шүүмжэлхы ёһоор шэнэдхэн хэрэглэхэ, хүмүүжүүлгэ, һэшхэл бодол, ...ан абари, заншал ёһын талаар коммунис үзэл нэбтэрүүлхэ ябадал хараална.

Марксизм-ленинизмын һургаалай ёһоор, СССР дотор **коммунис байгуулалтын түрүүшын шата—социализм** тогтоогдобо. Социалис шата болбол үйлэдбэрилгын хүсэнүүдэй хүгжэлтын хэмжээнһээ, үйлэдбэриин харилсаануудай һайжаралгаһаа, түүхын бодото оршон байдалһаа дулдыдан, хүгжэлтынгөө шатануудтай юм. Тиихэ зуура социализмын дэлхэйн байгуулалтын оршон мандажа байһан ушар обществые социалис ёһоор эмхидхэлгын бүри олон янзын маяг хэлбэринүүдтэй байха эрхэ нүхэсэл бии болгоно. Зүгөөр ямаршье эрхэ байдалда социализмын шухала шэнжэ тэмдэгынь гэхэдэ иимэ юм: үйлэдбэрилгын хүгжэлтэ түгэлдэр хүсэнүүд бии байха, үйлэдбэриин хэрэгсэлнүүд ниитын зөөри болоһон байха, мүлжэгшэ ангинууд байхагүй, хүниие хүнэй мүлжэлгэ байхагүй, ангинуудай хоорондохи илгаанууд үгы боложо байха, ажалшадай байдал ходо һайжаруулха зорилгоор ниитын үйлэдбэри түсэбэй ёһоор хүгжэхэ, марксистско-ленинскэ парти түрүүтэй хүдэлмэришэн анги хүтэлбэрилхы үүргэтэй байха, али бүхы талаар гүн гүнзэгы демократи бэелүүлэгдэхэ, хүнүүдэй социальна, национальна, политическэ тэгшэ эрхэ, обществын үзэл сурталай талаар хүгжэн мандалга хангагдаха ёһотой.

Социализмын социально-экономическа арга боломжонуудые, эрилтэнүүдые али бүхы талаарнь гүйсэд бэелүүлхэдэ ябан ябан коммунизмда хуулита ёһоор, зайлашагүй оролго хангагдаха юм. Имагтал социализмын бүрин илаха замаар ябажа коммунизмда оргодохо юм, ондоо зам гэжэ байхагүй.

Советскэ Союзай болон социалис бусад оронуудай дүй дүршэлөөр баяжуулагдаһан научна коммунизмын теори хадаа манай бүмбэрсэг дэлхэйн гурбан түби дээрэ дэлгэрһэн, мүн дэлхэйн социализмын байгуулалтада үнэхөөрөө бэелүүлэгдэһэн угаа ехэ социалис хубилалтануудай научна үндэһэ һууринь мүн болоно. Дэлхэйн социалис байгуулалтада али бүхы талаараа—экономическа, социальна, политическэ, мүн үзэл бодолойшье талаараа капиталис байгуулалтада орходоо үндэһөөрөө булюу һайн зүйлнүүдтэй юм.

Социалис оронуудай коммунис болон хүдэлмэришэнэй партинууд социалис обществын эмхидхэлэй теори болон практикада түһа нэмэрээ оруулна. КПСС бусад марксистско-ленинскэ партинуудтай өөрынгөө дүй дүршэлые андалдан абалсана, энээнтэйгээ хамта аха дүү партинуудай хамтын дүй дүршэлые анхаралтайгаар шудалжа үзэнэ, тэрэ дүй дүршэлыень политическэ, экономическа болон культурна байгуулалтадаа ашаглан хэрэглэнэ.

Марксистско-ленинскэ теориие али нэгэн орондо зохёохы ёһоор хэрэглэхэдээ, ангинууд болон партинуудай хоорондохи харилсаануудай онсо өөрэ байдалые, мүн ондоошье бодото тодорхой эрхэ нүхэсэлнүүдые хараадаа абаха зэргэтэй болоно. Гэбэшье, социалис байдал эмхидхэхэ гол ёһонууд юрэнхыдөө нэгэн али юм. Юрэнхы ниитэ гол ёһонуудые буруушааха тиимэ социализмын түхэл маяг гэжэ байхагүй юм гээд дүй дүршэл харуулна.

СССР дотор социализм байгуулһан ябадал бүхы хүн түрэлтэнэй үмэнэ манай хүдэлмэришэн ангиин, колхозно таряашадай, интеллигенциин, бүхы совет арадай, тэрэнэй түрүү отряд болгшо Коммунис партиин харуулһан бүхэдэлхэйн түүхэтэ ашагабьяа мүн гэжэ М. А. Суслов үргэлжэлүүлэн хэлэнэ.

Булюу һайн байһанаа бүрин харуулһан хүгжэнги социалис обществын байгуулалта манай орон дотор онсо шухала зүйлнүүдтэй, горитой бэрхэшээлнүүдээр холбоотой байһан юм. Бидэ тон орёо бэрхэтэй зорилгонуудые бэелүүлхэ, шэнэ общество байгуулха, ороноо хамгаалгын хүсэ бэхижүүлхэ, национальна болон интернациональна уялгаяа бэелүүлэн, революциин туйлалтануудые империализмһаа хамгаалха баатай болоо һэмди. Эдэ зорилгонуудые шиидхэхэ зуураа, уласхоорондын болон дотоодын хархисуудай урдаһаа эсэргүү шэрүүн шанга тэмсэлдэ илахын тула ехэхэн хохидолдо ороохо баатай болоо һэмди.

Империализмын сохилто хэхэ отряд байһан Гитлерэй һүрэг дээрмэшэдтэ эсэргүү Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай гол бэрхэшээлые совет арад мүн лэ өөрынгөө ээм дээрэ даажа абаһан байна.

Мүн мүнөөшье совет арад эб найрамдал, социализм хамгаалгын ашатуһада оронойнгоо бэеэ хамгаалха хүсэ шадалые бэхижүүлгэдэ һуларшагүй анхарал хандуулна. Манай Эхэ орон болбол партидаа, арадтаа хизааргүй үнэн сэхэ, хатуужал ехэтэй Зэбсэгтэ Хүсэнүүдтэй юм гэжэ бидэнэр гүнзэгы ханангяар хэлэжэ шадахабди. Тэдэнэр социализмын туйлалтануудые найдамтайгаар хамгаална, ээрхэг түримхэй ямаршье добтологшодо хатуу шанга сохилто үгэхөөр хэзээдэ бэлэн.

Дайнай һүүлээрхи үедэ совет арадай бүри ехээр хододоо туйлажа байгаа амжалтануудынь урагшаа алхаха бүримнай ниитын байдалай бүхы талаар социализмын арга боломжонуудые улам гүн гэнзэгыгөөр, эли тодоор харуулха арга олгоно. Тиин бидэнэй урагшаа дабшаха бүримнай совет обществын гэшүүн бүхэн социалис байгуулалтын угаа ехэ булюу һайн зүйлнүүдые улам тодоор мэдэрэн хаража байна.

Мүнөө совет арадnай коммунизм дэлгэрэнгыгээр байгуулна. Коммунис шатын түлэб шэнжэ түхэлыень бүри Маркс, Ленин тодорхойлоо һэн.

Социализмын хэмжээндэ экономическа, социальна болон үзэл бодолой зүйлнүүдэй үндэһэлэн бии болохо үни удаан үеын һүүлээр **коммунис шата** тогтоогдохо, К. Марксын бэшэһэнэй ёһоор, «...хүниие мүлжэгшэ ажалай хубааралгын мэдэлһээ хүнэй гараһанай һүүлээр; энээнтэй хамта ухаан бодолой, бар хүсэнэй ажалай тад ондоо байдалай үгы болоһон хойно; ажал хүдэлмэриин гансал ажа амидаралай зүйл байхаяа болижо, ажаһуудалай эгээн түрүүшын эрилтэ болоһон хойно; тус тус хүнүүдэй али бүхы талаараа хүгжэхэтэй хамта үйлэдбэрилгын хүсэнүүдэйшье ехэ боложо, ниитын баялигай бүхы зүйлнүүдэй элбэг дэлбэг болоходо лэ буржуазин эрхын уйтан бага хэмжээе сүм дабажа болохо, ...н общество өөрынгөө туг дээрэ: Хүн бүхэнһөө шадабариинь зэргээр, хүн бүхэндэ хэрэглэмжынь зэргээр! гээд бэшэжэ шадаха юм.» (К. Маркс, Ф. Энгельс. Зохёолнуудайнь том 19, хууд 20).

Социализмһаа коммунизмда шата дамжан оролгын асуудалнууд партимнай Программа дотор, КПСС-эй XXIII съездын шиидхэбэринүүд дотор гүнзэгыгөөр шэнжэлэгдэжэ үгтэнхэй. Үйлэдбэрилгын хүсэнүүдые али болохоор хүгжөөхэ, үйлэдбэриин харилсаануудые нарижуулха, коммунизмын материально-техническэ үндэһэ һуури байгуулха гэшэ коммунизм байгуулгын зохёохы ажалай гол шухала зүйл болоно.

Үйлэдбэриин социалис харилсаанууд үйлэдбэрилгын хүсэнүүдые хүгжөөхэ ехэ арга боломжонуудые олгоно. Зүгөөр үйлэдбэрилгын хүсэнүүдые хүгжөөхэтээ хамта үйлэдбэриингөө харилсаануудые һайжаруулха шухала. Эдэ харилсаанууд миил зүндөө бэелүүлэгдэдэг бэшэ, харин партиин, гүрэнэй хүтэлбэреэр түсхай шэглэлтэйгээр бэелүүлэгдэдэг байна. Научно-техническэ хүгжэлтэтэй холбоотой СССР-тэхи мүнөөнэй социалис үйлэдбэриин эрилтэнүүдэй үндэһөөр, социализмын экономическа хуули ёһонуудай нүлөөлхэ ябадалда бүри ехэ арга олгохо хуулита шухала байһанай үндэһөөр үйлэдбэриин харилсаануудые, захиргаанай хэлбэри маягуудые зохихо зэргээр хубилгаха ёһотой. Энээнтэй зохилдуулан партимнай марксизм-ленинизмые зохёохы ёһоор хэрэглэжэ ажахын экономическа ехэ ехэ хэмжээнүүдые хараалан, бодото дээрэнь бэелүүлжэ байна.

Ажахы хүтэлбэрилгын шэнэ арга методуудые бэелүүлхэдээ, арадайнгаа ажахые хүтэлбэрилхэ гүрэнэй нэгэдэмэл түсэбые предприятинуудай экономическа талаараа бэеэ даанхай байдалтай, ажахын үүсхэл гаргалгатай, социалис мүрысөө бүхы хэмжээгээр хүгжөөлгэтэй, хэдэн олон экономическа болон моральна урмашуулга хэрэглэхэ ябадалтай зохилдуулан бэелүүлдэг байна.

Бидэнэй бэелүүлдэг экономическа реформын нэгэн шухала хубинь гэхэдэ, экономическа арга методуудые, ажахын тоосооной маяг шэнжэнүүдые үйлэдбэрилгэ, хубаарилга эмхидхэхэдээ улам үргэнөөр ашаглан хэрэглэхэ шэглэл мүн болоно гэжэ М. А. Суслов хэлэнэ. Энээнтэй хамта буржуазин номнолшод социализмын кризистэ орожо байһан хэээртэйгээр, СССР-эй болон бусад социалис оронуудай дахин капиталис ёһоор ажалаа эрхилдэг боложо байһан хэбэртэйгээр элдэб худал хуурмаг үгэнүүдые, хардалга гүрдэлгэнүүдые тараана.

(Үргэлжэлэлынь 2-дохи хуудаһанда).

ЖУРНАЛИСТИКЫН ШАНГАЙ ЛАУРЕАДУУД

Москвагай журналистнуудай эмхи Хэблэлэй үдэрэй хүндэлэлдэ зорюулагдаһан уран бүтээлнүүдэй заншалта конкурсын дүнгүүдые гаргаба.

Уласхоорондын журналистикын талаар эрхим хүдэлмэриин түлөө В. ВОРОВСКИИН нэрэмжэтэ шан «Известия» газетэһээ США-да байдаг собкоор. С. КОНДРАШОВТО—американска ёһо гуримые. Вашингтоной политикые элишэлэн харуулһан бүлэг репортажууд ба очеркнуудай түлөө олгогдоо.

Эрхим репортажууд ба интервьюгэй конкурсоор илиһан, «Правда» газетын тусхай корреспондент П. БАРАШЕВ—«Замбуулинай верфьдэ», «Оёоргүй зай руу орогшод», «Долоодохи хүн шубуун» гэжэ репортажуудай түлөө—М. Кольцовой нэрэмжэтэ шанда хүртэбэ.

Г. АГАФОНОВА («Комсомольская правда»), О. КУПРИН («Огонёк»), гэгшэд—«Жэлэй эрхим репортер» гэһэн шангуудта хүртөө.

Ю. ДМИТРИЕВ («Труд»), А. ХОРОБРЫХ («Авиация ба космонавтика»), А. ШЛИЕНКОВ («Неделя») гэгшэд—Репортернуудай конкурсын дипломуудаар шагнагдаа.

«Ушар байдалай болоһон газарһаа репортаж» гэжэ ном хэблэн гаргаһанайнь түлөө «ИЗВЕСТИЯ» ГАЗЕТЫН ИНФОРМАЦИИН ТАҺАГТА тусхай диплом барюулагдаба.

А. СТАРКОВ («Огонек») «Би амиды байшооб»... гэжэ очеркынгоо түлөө—Эрхим очеркын конкурсын нэгэдэхи шанда хүртөө.

Ю. АПЕНЧЕНКО («Правда»), («Советская Россия») газетын бүлэг авторнууд—Ю. ГРИБОВ, А. ЛАЗЕБНИКОВ, О. ОПАРИН гэгшэд—хоёрдохи шангуудта хүртэбэ.

Л. КУЗНЕЦОВА («Труд»), А. ХАРИТОНОВА («Сельская жизнь») гэгшэдтэ—гурбадахи шангууд олгогдоо.

Е. МИКУЛИНА «Өөрыгөө бэдэрнэб» гэжэ номой түлөө—Очеркистнуудай конкурын дипломдо хүртөө.

Г. БЛОК (АПН)—Сибириин хүгжэлтэ тухай хэдэ хэдэн статьянуудай түлөө—Научна журналистикын талаар эрхим хүдэлмэриин түлөө нэгэдэхи шанда хүртэбэ.

А. ВАРШАВСКИЙ («Знание—сила»)—хоёрдохи шанда, Ю. БЕРЕЖНОЙ («Советская Россия»)—гурбадахи шанда, Ю. АЛЬПЕРОВИЧ («Московский комсомолец»), Г. ЗЕЛЕНКО («Знание-сила»), М. РЕБРОВ («Красная звезда») гэгшэд—Хүндэлэлэй дипломуудаар шагнагдаа.

Фельетонистнуудай конкурсоор А. СУКОНЦЕВ («Правда»), Ю. АЛЕКСЕЕВ («Литературная газета») гэгшэд—хоёрдохи шангуудта хүртэбэ. В. МИТИН («Крокодил»), Е. ЦУГУЛИЕВА («Крокодил») гэгшэд—гурбадахи шангуудта хүртөө.

Ярославскиин нэрэмжэтэ шангай лауреадууд

ЯКУТСК. (ТАСС). Е. М. Ярославскиин нэрэмжэтэ шангай 1967 оной лауреадуудай нэрэ солонуудынь майн 4-дэ мэдээжэ болоо. Яхадай үнинэй журналистнууд: П. И. ФИЛИППОВ, Телевидениин республиканска студиин литературно-уран һайханай дамжуулгануудай ахамад редактор—«Он жэлнүүд ба хүнүүд» гэжэ номой түлөө, Е. А. ВИЛЛАХОВ, «Социалистическая Якутия» газетын редакциин харюусалгата секретариин орлогшо—түүхын-революционно темэтэй хэдэ хэдэн очеркнуудай түлөө иимэ шангуудта хүртэбэ.

Е. М. Ярославскиин нэрэмжэтэ шангууд журналис эрхим хүдэлмэриин түлөө жэл бүри, Хэблэлэй үдэртэ зорюулагдан, Яхадай Журналистнуудай холбооной правленеэр олгогдодог юм.

КАРЛ МАРКС—ХҮДЭЛМЭРИШЭН АНГИИН СЭСЭН МЭРГЭН БАГША, ВОЖДЬ

(Түгэсхэл. Эхиниинь 1-дэхи нюурта).

Социалис оронууд дотор эд товарай-мүнгэнэй харилсаануудые хэрэглэхэдэ Мао Цзэ-дунай бүлэгэй «теоретигүүд» мүн лэ шүүмжэлэн доботолно. Тэдэ «теоретигүүд» материальна урмашуулга тухай, ажахын тоосоон, ашаг олзо тухай Ленинэй заабарие хазагайруулан, өөһэдынгөө статьянууд дотор эдэ экономическа категоринуудые буржуазна хэбэртэйгээр харуулхаяа оролдоно. Гэхэтэй хамта эд товарай-мүнгэнэй харилсаанууд социалис экономико дотор капитализмынхиһаа тад ондоо социальна удхатай юм, эдэ харилсаанууд үйлэдбэриин хэрэгсэлэй ниитын зөөридэ үндэһэлэн байгуулагдажа, мүнгэнһөө капиталай бии болохо, мүлжэлгын хэрэгсэлэй бии болохо ябадалые огтолон зайсуулдаг байна. Эдэ харилсаанууд центрһээ бэелүүлэгдэдэг гүрэнэй түсэблэлгын хүтэлбэрилхы үүргэтэй байха ябадалые хараалдаг, тиин социалис арадай ажахын бүхы һалбаринуудые улам хүсэтэйгөөр хүгжөөхэ, совет арадай байдалые бүри һайжаруулха зорилгоор хэрэглэгдэдэг юм.

Материально-техническэ үндэһэ һууриин хүгжэхэтэй хамта советскэ общество социальна болон политическэ харилсаануудаа улам һайжаруулна. Социалис демократие улам бүри нарижуулан хүгжөөхэдэ Советүүд, профсоюзууд, комсомол болон ниитын бусад организацинууд бүри эдэбхитэй болоно, гүрэнэй хүтэлбэрилгын ажал ябуулгада үргэн ниитэ ажалшад улам олоороо хабаадуулагдана. Улам бүри хүгжэжэ байгаа энэ демократизмын үндэһөөр коммунис ниитын өөрыгөө өөроо хүтэлбэрилхэ зүйлнүүд удаа дараалан бии болохо байна.

Научно-техническэ революци, үйлэдбэриин харилсаануудай һайжаралга, бүхы хүн зоной байдалай һайжаралга, үзэл сурталай-политическэ зорилгонуудай нэгэн ниитэ байдалай үргэдэлгэ, олониитын дунда эрдэм үргэнөөр дэлгэрүүлгэ, ажалшадай эдэбхи болон эмхи гуримые дээшэлүүлгэ—эдэ бүгэдэ хадаа хүдэлмэришэдэй, колхознигуудай, интеллигенциин хоорондохи ангиин-социальна илгаае экономическа, социальна болон культурна талаар ябан ябан үгы болгохо арга олгохо байна. Социалис нэгэн үндэһэ һуури дээрэ манай общество дотор ажалшадай бүхы бүлэгүүдэй социальна талаараа улам бүри адли тэгшэ боложо байһые бидэ мүнөөшье харанабди. Хүнүүдэй үйлэдбэриин ажал ябуулгада ухаан бодолой, бар хүсэнэй ажал түргөөр адлирхуу боложо байна.

Коммунизм байгуулгада амжалта түйлаха бүримнай манай Эхэ ороной арадуудай хани барисаан, харилсан ажаллалга улам бэхижэнэ. Үндэһэ яһатан хоорондоо улам дүтэ болоно, соёл культуранууд, ажабайдал, алибаа хэлэнүүд бэе бэедээ тон ехээр нүлөөлэн дүтэрхы болоно. Энэ хүгжэлтын диалектикэнь гэбэл, манай арадуудай национальна культурануудай хүгжэхэтэй нэгэн хамта эдэ арадуудай ниитэ советскэ, интернациональна, социалистическэ шэнжэнүүдынь саашадаашье улам бүри хүгжэн мандаха байна.

Коммунизм байгуулгын үедэ шэнэ, бүхы талаараа хүгжэнги совет хүн, ехэ культуратай, коммунизмда тон ехээр этигэдэг, үзэл сурталай талаар бата зоригтой, социалис Эхэ орондоо, пролетарска интернационализмда хизааргүй үнэн сэхэ хүн хүмүүжэн бии болоно. Манай обществын 50 жэлэй дүй дүршэл ингэжэ гэршэлнэ: шэнэ хүниие бии болгохо гээшэ ажалшадые коммунис ёһоор хүмүүжүүлхэ талаар Коммунис партиин, Совет гүрэнэй зүгһөө айхабтар ехэ ажал хүдэлмэри хэхэ, хүнүүдэй ухаан бодолдо үлэһэн капитализмын үлэгдэлнүүдэй урдаһаа, мүн үзэл бодолой талаар империалистнуудай хэдэг хорото муухай ябуулгануудай урдаһаа эсэргүүсэн эбсэшэгүй шанга тэмсэл хэхэ эрилтэ табина.

Түүхын хүгжэлтын мүнөөнэй шата хадаа капитализм социализм хоёрой хоорондохи үзэл сурталай тэмсэлэй эрид шанга болоод байһые харуулна» гэжэ нүхэр Л. И. Брежневэй элидхэл тушаа КПСС-эй Центральна Комитедэй апрелиин Пленум тэмдэглээ. Энэ оршон байдалда ажалшадые марксизм-ленинизмын агуу ехэ үзэл сурталай үндэһөөр коммунис ёһоор хүмүүжүүлхэ, дайсан харша үзэл сурталай урдаһаа эсэргүүсэн эбсэшэгүй шанга тэмсэл хэхэ, империалистнуудай ба тэдэнэй номнолшодой, агентнууд болон хулһэншэдэй хорото аашануудые эрид шангаар элиншэлэн шүүмжэлхэ, партиингаа үзэл сурталай бүхы ажал ябуулгые улам шангадхаха гээшэ онсо ехэ удха шанартай болоно.

Капитализмын бүхы байгуулалта эдэгэшэгүй үбшэндэ нэрбэгдэнхэй. Энэ үбшэнэйнь гол шалтагаание научна ёһоор тодорхойлбол—капитализмын улам һүжэржэ байдаг юрэнхы кризис мүн болоно гэжэ саашань М. А. Суслов тэмдэглэбэ.

Империализм, хамагай түрүүндэ дэлхэйн хархис этэгээдүүдэй гол хүсэн бологшо США-гай империализм, ямаршье аргануудые хэрэглэхээ сээрлэнгүйгөөр, революционно хүгжэлтые һаатуулха һэдэлгэ хэнэ, һүйдхэлтэ ябуулгануудые, үгэсэлгэнүүдые эмхидхэнэ, дэлхэйн али нэгэн районуудта сэрэгэй зэрхэг гуримхэй ябуулгануудые һүжэрөөнэ. Империалис хархис этэгээдүүдэй хүсэлэл оролдолго гаргабашье, дэлхэйн хүгжэлтын гол шухала шэглэлынь хадаа социализмын байдалай бэхижэлгэ, дэлхэйн хүдэлмэришэнэй болон национально-сүлөөрэлгын хүдэлөөнэй дэбжэлтэ болоно. К. Марксын хурса мэргэнээр бэшэһэн агуу ехэ коммунис революци дэлхэй дээгүүр алхалан дабшана.

Марксизмын үндэһэ һуури табигшадай эхилһэн хүдэлөөн мүнөө ниитэ дэлхэйн хүсэтэ, революционно хүгжэлтэ болоод, тэрээн дотор гурбан гол хүсэнүүд хоорондоо холбоотойгоор ажал ябуулга хэнэ гэбэл:

— социализм ба коммунизм байгуулхын түлөө тэмсэдэг дэлхэйн социалис системын арадуудай революционно ажал ябуулга;

— капиталис оронуудай хүдэлмэришэнэй хүдэлөөн:

— Ази, Африкын, Латинн Америкын арадуудай национально-сүлөөрэлгын хүдэлөөн.

Бүхы дэлхэй дээрэ капитализмһаа социализмда орохын гол удхань болоһон мүнөөнэй үе сагай тэг дунда дэлхэйн хүдэлмэришэн анги, тэрэнэй гол шухала үрэнь бологшо дэлхэйн социализмын система жагсана. Дэлхэйн коммунис хүдэлөөнэй документнүүдтэ, КПСС-эй Программада бэшэгдэһэн энэ заабари хэдэн олон миллион хүнэй революционно дүршэлөөр, дэлхэй дээрэхи бүхы ушар байдалай хүгжэлтөөр хүсэд лаблан батадхагдана.

СССР-тэ социализмын илалта социалис хани нэгэдэлэй бии боложо, бэхижэлгэ ажалай ба капиталай хоорондо болодог бүхэдэлхэйн тэмсэлэй ябасада гүнзэгы, ехэ нүлөө үзүүлээ.

Сэрэгэй-техническэ талаар бүлюу байһандаа түшэглэн, ехэ хохидолдо орохо байһанһаа айнгүйгөөр хүсэтэ империалис гүрэнэй дэлхэйн элдэб нютагуудта «полицейскэ ябуулгануудые хэдэг» саг үни үнгэрөө. Энээниие Вьетнамда сэрэгэй ябуулга хүнгэхэнөөр хэхэбди гэжэ һанаһан аад, харин хүндэ хүшэр, шуһа адхаралгата, этигэлгүй дайн байлдаа хэжэ байһан Холбоото Штадууд мүнөө өөһэдынгөө бэе дээрэ үзэжэ байна. Өөрынгөө эрхэ сүлөө болон бэеэ даанхай байдалые хамгаалхын тула бодон жагсаһан, өөртэйнь хани барисаатай эб найрамдалда дуратай гүрэнүүдэй дэмжэлгэдэ түшэглэжэ шадаха ямаршье арадай угаа ехэ хүсэтэй байһыень Вьетнамдахи ушарнууд хүсэд үнэмшэстэйгөөр харуулжа үгөө.

Социалис хани нэгэдэлэй оронуудай али бүхы талын харилсаа холбооной, нягта жагсаалай бэхижэлгэ, экономико ба наукые хүгжөөлгэдэ, ажалшадай байдал һайжаруулгада, болбосоролыень дээшэлүүлгэдэ, олониитын социалис харилсаа нарижуулан һайжаруулгада тэдэнэй түйлаһан амжалтанууд социализмын нүлөөлдэг хүсые бүри ехэ болгоно, национальна ба социальна эрхэ сүлөөгэй түлөө тэмсэжэ байһан арадуудта политическэ, экономическа туһаламжа үзүүлхэ арга боломжые үргэдхэнэ. Эгээл имэһээ дотоодын ба гадаадын политикын талаар горитойхон доройтолгодо дайрагдажа, урагшагүйдэжэ байһан империализм социалис оронуудые доторһоонь һулааруулхые, эдэ оронуудай нэгэдэлые, дэлхэйн коммунис хүдэлөөнэй нягта жагсаалые һулааруулхые һэдэхэдээ, политическэ һүйдхэлгын болон үзэл бодолойнгоо талаар хэдэг тэмсэлээ мүнөө үедэ социалис оронуудта эсэргүүгээр улам бүри шэглүүлнэ.

Империалистнуудай эдэ харата муухай һанаашалгануудай буруу һүрэхэ байһаниинь сохомтой.

Өөрынгөө байдалые хэбээрнь үлөөхые эрмэлзэдэг монополис буржуази мүнөөнэй эрхэ байдалда бэеэ тааралдуулхые һэдэнэ гээд үгэ хэлэгшэ үргэлжэлүүлээ. Монополис капитализмын гүрэнэй-монополис капитализм боложо байһан ушар һүүлшын арбан жэл соо бүри шангадаа. Гүрэнэй зүгһөө сэхээр ба далдаар гуримшуулха, экономическа талаар түсэблэхэ ба уридшалан хараалха элдэб аргануудые бүри үргэнөөр хэрэглэгдэдэг боложо байна.

Эдэ үзэгдэлнүүдтэ марксис, диалектическэ ёһоор хандалга тэдэнэй хүгжэлтын угаа ехэ зүришэлдөөтэй байһыень хараха арга олгоно. Эсэсэй эсэстэ эдэ үзэгдэлнүүд капитализмын эгээн лэ пангии юумэн бологшо эгэй зөөриие һуларуулна. Капитализмын бүхы хүгжэлтэ хадаа тэрэниие социализмын үүдэндэ сэхэ абаашажа, социализмын урда тээхи һүүлшын табсан дээрэ хүсөөр гаргана.

Түс түс капиталис оронуудтахи промышленна хүгжэлтэ һүүлшын арбан жэлэй турша соо түргэн байгаа гэжэ баталхадаа, капитализмын номнолшод тэрэнэй саашадаа үлэхэ эрхыень хамгаалха гэһэн һэдэлгэ гаргана. Гэхэ зуура, дэлхэйн социализмтай мүрысэхэдөө, өөрынгөө түлюур түйган байһые капитализм улам бүри ехээр харуулна. Тэрэнэй эгээн ехэ амжалтатай байһан жэлнүүдтэ экономикынь социалис оронуудайхида ороходоо удаанаар хүгжэһэн байха юм. Үргэн ниитэ ажалшадые мүлжэһэнэй, үнгэрһэн жэлнүүдтэ тэдэнэй амжаһан социальна ба экономическа түйлалтануудые булияһанай ашаар энэ байдалһаа гарахые капитализмын зонхилхы этэгээдүүд һэдэнэ. Энэ хадаа социальна тулалдаануудай, ангиин байлдаануудай саашадаа хурсадаха байһыень уридшалан харуулжа үгэнэ.

Мүнөөнэй хүдэлмэришэнэй хүдэлөөнэй асуудалнууд тухай, капиталис оронуудта монополистнуудта эсэргүү нэгэдэмэл фронт байгуулха шухала байһан тухай элидхэлшэ саашань дэлгэрэнгыгээр хэлээ.

Карл Марксын агуу ехэ зохёолнууд дотор **колониальна асуудал тухай** һургаал шухала һуури эзэлнэ гээд элидхэлшэ үргэлжэлүүлэн хэлээ. Колониальна гуримые капитализмын зайлашагүй үрэ гэжэ тоолоходоо, хүгжэнги оронуудай олониитэ ажалшадые революционно ёһоор сүлөөлэлгэ ба колониальна эзэмдэлгые усадхалга хоорондоо таһаршагүй холбоотой гэжэ Маркс онсолон тэмдэглэдэг байгаа. Капитализмын һүүлшынгээ шатада, империалис шатада ороод байһан шэнэ эрхэ байдалда В. И. Ленин дэлхэйн революционно хүгжэлтын шэнэ хараа замые, тэрэнэй гол шэглэлнүүдэй таһаршагүй холбоотой байһые үндэһэлэн баримталһан, «капитализм ба империализмда эсэргүүгээр шэглүүлэгдэхэ...» национально-сүлөөрэлгын хүдэлөөнэй заатагүй ургаха байһые зааһан байгаа. (Зохёолнуудай хүсэд суглуулбари, 14-дэхи боти, 38-дахи нюур). Ленинэй урид хаража хэлэһэн үгэнүүдэй зүб байһаниинь хүсэд тодороо.

Агуу ехэ Октябриин нээжэ үгэһэн социалис революцинуудай үе дэлхэйн колониальна гуримай доройтолгодо эхи табижа үгөө. Дэлхэй дээрэ империалистнуудта эсэргүүсэн хэгдэдэг бүхы тэмсэлэй бата найдамтай түшэг тулгуури болоһон дэлхэйн социализмын системын бии болоһоной һүүлээр колониальна ёһо гуримые доройтуулан һалгааха аргатай болоһон байна. Мүнөө колони эзэлэгшэ гүрэнүүд һандаран доройтонхой. Миллиард хахад хүн боголшолгоһоо сүлөөрөө.

Гурбадахи дэлхэй гэдэгэй диилэнхи олонхи орон политическэ бэеэ даанхай байдалтай болоо. Зүгөөр энэ хадаа марксистско-ленинскэ теориин урид тодорхойлһоной ёһоор үгытэй ядуу, гээгдэнги байдалһаа, дарлалтаһаа сүлөөрэлгэ гэһэн удхатай бэшэ юм. Эдэ оронуудые империалистнууд дээрмэдэжэ байһан зангаараа, имагтал тэрэнэй түхэл маягынь хубилдаг.

Экономическа бэеэ даанхай байдалай түлөө тэмсэл национально-сүлөөрэлгын хүдэлөөнэй мүнөөнэй шатын гол удхань болоно. Сүлөөрһэн оронуудай арадуудай энэ тэмсэлэй боложо байхада, социализм тээшэ эрмэлзэлгэнь ехэ болоно. Социализм хадаа үгытэй ядуу, гээгдэнги байдалһаа, мүлжэлгэ болон тэгшэ бэшэ эрхэһээ сүлөөлжэ шадаха гансахан лэ байгуулалта болоно гэжэ бүри үргэн олон хүн зон этигэхэ хүсэд үндэһэ баримтатай.

Сүлөөрһэн оронуудай капитализмые алгасан социализмда ороходо бодото эрхэ нүхэсэл бии. Национальна бэеэ даанхай байдалаа бэхижүүлхэ замаар, социальна дэбжэлтын замаар дабшажа ябаһан оронууд дэлхэйн социализмын системын политическэ, һанал сэдьхэлэй, экономическа дэмжэлгэдэ түшэглэжэ шадаха байна.

Зүүнэй үзэл ехээр баримталдаг националис зарим этэгээдүүд «дэлхэйн городуудта» эсэргүүгээр «дэлхэйн тосхонууд» тэмсэл хэхэ (социалис оронуудые оруулалсан!) гэжэ идхалга хэхэдээ, дэлхэйн социалис революци национально-сүлөөрэлгын хүдэлөөнэй оронуудта мүнөө гол түлэб болохоор болоод байна гээд мэдүүлнэ гэжэ үгэ хэлэгшэ саашань тэмдэглээ. Эдэ оронууд революциин гол хүсэниинь болоо гээд тэдэнэр баталан хэлэдэг. Тиимэһээ капиталис оронуудтахи революциин хэрэг эсэсэй эсэстэ империализмын колониальна нүлөөн доро урдань байһан аад, сүлөөрһэн арадуудай тэмсэлэй үрэ дүнгһөө дуулдыдаха гэһэн хэбэртэйгээр хэлэдэг юм.

Дэлхэйн революци тухай марксистско-ленинскэ ойлгомжын энэ номнол соо хазагайруулагдаһаниинь тон элеэр харагдана. Тэрэнэй авторнууд хүдэлмэришэн ангиин түүхэтэ үүргэ тухай марксистско-ленинскэ һургаалые хэрэгсээнгүй, историческа материализмын удхые хазагайруулна, олониитын дэбжэлтэ тухай, мүн үйлэдбэрилгын хүсэнүүдэй болон үйлэдбэриин харилсаануудай хүгжэлтые хүсэдөөр хараада абалсабал, нэгэ экономическа байгуулалтын нүгөөдэ байгуулалтаар һэлгэгдэдэг тухай ойлгомжые хазагайруулна. Тэдэнэр дэлхэйн революционно хүгжэлтын холбоотой байһыень таһална, тэрэнэй нэгэ хубиие нүгөөдэдэнь зүришүүгээр табихые эрмэлзэнэ. Ингэжэ мэдэжэ боложо хубаарха үзэл бодол дэлхэйн хүдэлмэришэн ангида угаа ехэ хоро хүргэхэһөө гадна, хамагай түрүүндэ бүхы национально-сүлөөрэлгын хүдэлөөндэ хоро хүргэнэ.

Мүнөөнэй коммунис хүдэлөөнэй нэгэдэлые һэргээн бэхижүүлхэ гээшэ тэрэнэй шухалын шухала политическэ зорилго болоно гээд М. А. Суслов хэлээ. Хүдэлмэришэн ангиин интернациональна һанал нэгэдэлгэ тэрэнэй илалта түйлаха зайлашагүй эрхэ нүхэсэлынь болоно гэжэ дэлхэйн хүдэлмэришэнэй хүдэлөөнэй бүри һаяхан эхилжэ байхада К. Маркс заагаа һэн. «Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!» гэһэн К. Марксын уряа дэлхэйн хүдэлмэришэнэй хүдэлөөнэй дайшалхы уряань байгаа, байһааршье.

Бүхы революционно хүсэнүүдэй нягта жагсаалые түйлаха гээшэ орёо нарин, заримдаа зүрилдөөтэй хэрэг болоно. Революционно хүдэлөөнэй хэмжээнэй дээшэлэлгэ, тэрэнэй социальна үндэһэ һууриин үргэдэлгэ, Компартинуудай оршон байдаг оронуудай экономическа, социально-политическэ хүгжэлтын эрхэ байдалай ондо ондоо байлга, элдэб түүхэтэ заншалнууд ба бусад илгаанууд, хараа бодолнуудай тааралдахагүй ябадалда, тиимэһээ ямар нэгэн асуудалаар һанамжа бодолнуудай алгасалдалгада хүргэжэ шадаха байна.

Гол шухала, шиидхэхы асуудалнуудаар коммунис партинуудай талархалтай ба чэгэдэлтэй байгаашье һаань, политическэ ба тактическа хараа бодолнууд ондо ондоо, һанал бодолнууд, сэгнэлтэнүүд ондо ондоо байжа магад ха юм. Марксизмын үндэһэ һуури табигшадай зааһан интернационализмын гол ёһоор коммунис партинуудай хоорондохи харилсаа холбооной хэм хэмжээниинь хадаа хүсэд демократи, тэгшэ эрхэ, бэе бэеынгээ һанамжануудые хүндэлэлсэлгэ болоно.

Мүнөө үедэ марксистско-ленинскэ парти бүхэн өөрынгөө ороной национальна онсо өөрэ илгаае, түүхэтэ заншалнуудые хараадаа абан, революционно тэмсэлэй политика болон тактикые бэеэ даагаад хараалан тодорхойлдог, бодото хэрэг дээрэ бэелүүлдэг байха юм. Тиихэтэй хамта парти бүхэн ниитын интернациональна зорилгонуудые дүүргэлгэдэ хабаадалсана. Дотоодынгоо ажал ябуулгада аха дүү партинуудай бүрин эрхэтэй, бэеэ абанги байлга хүдэлмэришэн ангиин интернациональна тэмсэлэй гол эшэ үндэһэниинь болоно. Тэдэнэй ниитын үг зорилгонууд коммунис хүдэлөөнэй бүхы национальна отрядуудай ябуулгые тааралдуулан, нэгэн доро хэхэ эрилтэ табина. Национальна ба интернациональна талануудайнь энэ диалектическэ холбоое сахягүй байгаа һаа, пролетарска интернационализмын гол ёһонууд хазагайруулагдаха, национальна амяаранги байлгада хүргэхэ байна бшуу. Национальна амяаранги байлгаһаа революционно нэгэдэлэй үндэһэ һуурие һулааруулдаг национализм ба дээрэнхы хархис үзэл хүрэтэр нэгэ алхам үлэнэ бшуу.

Бүхы ороной ажалшадай юрэнхы байдалые болон эрмэлзэлгые элирхэйлдэг пролетарска интернационализм марксистнууд — ленинецүүдэй теоретическэ ба бодото ажал ябуулгын хүтэлбэрилхы гол ёһон байгаа, байһааршье. Энээниие коммунис ба хүдэлмэришэнэй партинуудай түлөөлэгшэдэй энэ оной мартда болоһон Будапештдэхи консультативна уулзалга ушөө дахин харуулаа. Мао Цзэдунай эмхи гурим алдахуулагша бүлэгэй эсэргүүсэлтэ хэдэг байгаашье һаань, нягта жагсаалтай байха, нэгэдэмэл ябуулга хэхэ, империализмда эсэргүүсэн эдэбхитэйгээр тэмсэхэ гэһэн бүри оролдосотой эрмэлзэлгэ уласхоорондын коммунис хүдэлөөнэй гол шэглэлынь болоно гэжэ Будапештдэхи уулзалга харуулаа. Дэлхэй дээрэхи түрүүшын социалис гүрэнэй ниислэл — Москвада 1968 оной ноябрь-декабрьда үнгэргэхөөр хараалагдаһан коммунис ба хүдэлмэришэнэй партинуудай уласхоорондын зүблөөн энэ зорилгые бэелүүлгэдэ ехэ үүргэ дүүргэхэ гэһэн юрэнхы тобшолол Будапештдэхи уулзалгада хабаадагшад хэһэн байна. Энэ шиидхэбэриие манай парти ехээр һайшаана.

Уласхоорондын коммунис хүдэлөөнэй нэгэдэлые бэхижүүлхын тулада уласхоорондын коммунис ба хүдэлмэришэнэй хүдэлөөнэй таһаршагүй хубинь бологшо КПСС өөрһөө дуулдыдаха бүхы юумэ хэнэ. КПСС коммунис ба хүдэлмэришэнэй бүхы партинуудтай аха дүүгэйнгээ холбоо хүгжөөхые, дэлхэйн революционно хүдэлмэришэнэй ба империализмда эсэргүү хүдэлөөнэй бүхы отрядуудай оролдолгонуудтай өөрынгөө ябуулгануудые тааралдуулхые эрмэлзэнэ.

Мүнөө үедэ марксизм-ленинизм элдэб олон янзын тодорхой эрхэ байдалда империализмтай тэмсэхэ талаар олдоһон угаа ехэ дүй дүршэлдөө үндэһэлдэг коммунис ба хүдэлмэришэнэй партинуудай хүсэлэл оролдолгоор хүгжөөгдэнэ. Марксистско-ленинскэ һургаалые саашадань дэлбэрэн хүгжөөлгэдэ бусад аха дүү партинуудтай хамта Советскэ Союзай Коммунис парти ехэ туһа нэмэри оруулалсана.

М. А. Суслов түгэсхэлдөө ингэжэ хэлээ:

Карл Марксын түрэһөөр 150 жэлэй ойе һайндэрлэлгэ нүгөөдэ алдарта ойдо—В. И. Ленинэй түрэһөөр 100 жэлэй ойдо бэлэдхэлгэтэй тохёолдобо. Энэ тохёолдолго гүнзэгы ехэ һүлдэ тэмдэгтэй, гайхамшагтай байна. Карл Марксын нэрэ тэрэнэй хэрэгые үргэлжэлүүлһэн агуу ехэ хүнэй—Владимир Ильич Ленинэй нэрэтэй таһаршагүй холбоотойгоор ажалша хүн түрэлтэнэй һанаа сэдьхэлдэ хододоо хадуугдажа ябахал.

Маркс-Ленинэй агуу ехэ революционно тугые манай парти олон арбаад жэлдэ нэрэтэй солотойгоор дээрэ үргэжэ ябаа. Энэ туг доро ябажа, Советскэ Союзай ажалшад өөрынгөө Эхэ ороние дэлхэй дээрэхи эгээн лэ хүсэн түгэс гүрэнүүдэй нэгэн болгоо. Марксизм-ленинизмын үзэл сурталай залиршагүй гэрэл урагшаа, коммунизм тээшэ дабшадаг замыемнай маанадта гэгээрүүлжэ үгэнэ.

Мүнөөдэр, научна коммунизмын агуу ехэ үндэһэ һуури табигшын дурасхаалые ёһолон хүндэлжэ байһан үдэр бидэнэр хадаа ингэжэ сэхэ хэлэжэ шадаха байнабди: манай социалис Эхэ орон Марксын табиһан үг зорилгоо ниилээд богонихон түүхэтэ болзор соо хүрэжэ, коммунистическэ болохо.

Наукын элитэ ехэ ажал ябуулагша, дэлхэйн пролетаринадай вождь ба багша Карл Маркста гүнзэгы ехэ баясхалантайгаар, хүндэтэйгөөр хандадаг байһанаа мүнөөдэр дэлхэйн хүдэлмэришэн анги, бүхы түрүү хүн түрэлтэн элирхэйлэн мэдүүлнэ.

(М. А. Сусловай элидхэл ехэ анхаралтайгаар шагнагдажа, нэгэнтэ бэшэ альга ташалган болоо).

ҮГЛӨӨДЭР—РАДИОГОЙ ҺАЙНДЭ

«РЕСПУБЛИКЫ РАДИО ХЭЛЭНЭ...»

ТАБЯАД ЖЭЛЭЙ саада тээ совет радио-дамжуулгын түрүүшынгээ алхам хэжэ эхилхэ үеэр В. И. Ленин гүрэн соогоо хэдэн мянган радиоприемнигүүдые тодхожо, Москва хотоһоо һүүлэй һониниие ажалшан арадай шагнадаг болохо тухай онсо анхаралаа хандуулһан байдаг. В. И. Ленин, түрэл Коммунис партимнай радиое түрүү үзэл суртал тарааха, арад зоноо болбосоруулан хүмүүжүүлхэ зэбсэг гэжэ тоолодог юм. Радиогоор Москваһаа сэхэ дамжуулагдаһан уряанууд, декредүүд, арадта, армида хандалганууд айхабтар дүтөөр хүнэй зүрхэ сэдьхэлдэ ородогынь мэдээжэ.

Совет радио-дамжуулга түрэл гүрэнтэеэ суг хамта хүгжэһэн түүхэтэй. Доменно пеэшэн, радио, трактор—эдэ бүгэдэ хоорондоо таһаршагүй холбоотой. Буряадай һэеы гэр, эвенкын чум, ородой гэр—булта Кремлиин курантнуудтай радиогоор холбоотой байдаг гээшэ.

Агуу ехэ Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай үеын радио-дамжуулга Совет Арминмнай һүртэ илалтануудые соносходог һэн, дайнай һүүлэй хатуу бэрхэ жэлнүүдтэ, саарһанай хомор сагта радиогой бэелүүлһэн үүргэ сэгнэгдэшэгүй ехэ.

Мүнөө үеын радио-дамжуулга совет арадай коммунизм тээшэ тэмсэлые гэршэлэн харуулхаһаа гадна, бүхы дэлхэй дээрэ марксизм-ленинизмын мүнхэ суртал дамжуулдаг болонхой, эрхэ сүлөөгэй түлөө тэмсэһэн арадта үнэнэй үгые асардаг, мүн совет радио шэнэ совет байдалай түлөө арадаа бүхы һайн һайхан тээшэ элсүүлдэг юм. Шэнэ ёһо заншал, шэнэ эдэбхи, шэнэ совет хүнэй мүнөөдэрэй шэн габьяа радио олон түмэндэ дуулгадаг, зүбөөр ойлгуулжа үгэдэг.

Манай гүрэндэ бүхы ороноо түгэс радиотой болгохо гэһэн Ленин багшын заабари бэелээ юм. Мүнөөдэрэй совет радио—үнэн үгын аялга хоолой, коммунизмын замай уряалша болонхой, манай радиое шагнахагүй газар гэжэ түби дээрэ үгы.

СССР-тэ 66 хэлэн дээрэ үдэр бүри 1200 час радио-дамжуулга боложо байдаг юм. Хэрбээ гансахан Москваһаа дамжуулга газетэ дээрэ бэшэхэ болоо һаа, үдэр бүри 30 гаран газетэ барлаха хэрэгтэй болохо.

Һүүлэй жэлнүүдтэ радиоһоо гадна телевидени түргэн хүгжэжэ байна. Гүрэн соомнай үдэр бүри 800 час теле-зураг дамжуулагдана. Советскэ Союзай 110 хотонууд түбэй телестудиин дамжуулга абадаг. Телевизор харадаг зоной тоо театр, кинодо ябагшадай тооһоо 60 дахин олон юм, үгышье һаа тэдэ СССР-эй хүн зоной тэн хахадынь мүн болоно.

1926 ондо Буряад орондо радио бии боложо эхилээ һэн. Энэ оной март һарада Дээдэ-Үдэ хотодо түрүүшын радиоточко дамжуулгаяа 9 газарта дуулгаһан түүхэтэй. Тэрэнэй һүүлээр 3 жэл болоод байхада, ниислэл хотодомнай радио дамжуулдаг станци баригдажа, республикын бүхы аймагуудта «Москвагай хэлэхые» дууладаг болоо. 1931 онһоо эхилжэ буряад хэлэн дээрэ дамжуулга эхилһэн.

Мүнөө Буряадта 89 мянган радиоточко, 100 мянга гаран радиоприемник ба телевизор хүдэлнэ. Радио дууладаггүй газар гэжэ республика соомнай байхагүй.

Ингэжэ радио-дамжуулга гээшэ үнэхөөрөөл саарһан дээрэ барлагдангүй гарадаг газетэ боложо шаданхай. Имэл хүн зоной дуратай, тэдэнтэй таһаршагүй холбоотой зүйл мүн гээшэ. Илангаяа хүн зониие коммунис ёһоор хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ тэрэ сэгнэгдэшэгүй үүргэ дүүргэнэ. КПСС-эй XXIII съездын түүхэтэ шиидхэбэринүүдтэ үндэһэлэн манай радио совет хүнүүдые түрүү үзэлтэйгөөр хүмүүжүүлхэ хэрэгые гол зорилго болгон табина.

Манай Улаан-Үдын радио-дамжуулгада Коммунис партиин, совет арадай гайхамшаг түүхые, арадай түрүү революционно ёһо заншалые тунхаглалга илангаяа ехэ һуури эзэлдэг. Энэ хүдэлмэри Агуу ехэ Октябриин социалис революциин 50 жэлэй ойе. Марксын түрэһөөр 150 наһа гүйсэһэнэй, В. И. Ленинэй түрэһөөр 100 наһа гүйсэһэнэй ойнуудые угтуулан үргэн дэлисэтэйгээр ябуулагдаһан, ябуулагдажашье байна.

Буряадай радио Совет засагай 50 жэлэй ойдо бэлэдхэлэй үедэ түрэл оронойнгоо һүртэ алхамуудые понинөөр, зүбөөр арадтаа хөөрэхые орол-

доһон байна. Түрэл респ
түрүүшын алхамууд, со
хани нүхэсэл, һуртэ таба
совет патриотизм манай
нууд соо харуулагдаһан ба
гаяа совет гүрэнэй дотоо
даадын политикые, Ком
тиин хүтэлбэрилхы үү
сизм-ленинизмын хүсэт
лай илалтые зүбөөр, оло
сотойгоор хөөрэхын тула
хэгдэһэн.

«Буряад оронойһурт
гэһэн рубрика доро респ
хото городуудта, худөө
болоһон радиофестивал
һонирхогдоо һэн. Түс
вальнай «Граждан дайн
риализаци», «Колле
«Эсэгэ ороноо хамгаа
дайн», «Республикын со
рын хүгжэлтэ гэһэн» т
мэдэ хубаарилагдажа, эр
наар дүүрэһэн байха. «Р
залуу наһан» гэжэ ра
гаар абанар, эсэгэнэр, а
рэй холбоон, совет арадай
ажалай һайн һайхан зан
лагладаг. «Табан жэлэй
гэһэн рубрика доро респ
түрүү хүнүүд тухай оч
ряад хүнэй үг гарба
ямар үүргэтэйб гэһэн
жуулганууд олоной һон
даг. «Тарбагатай гэһэ
гэжэ радио-дамжуулгые
нирхоһон юм. Тэрээ
Некрасовай «Гэнжын ха
зар» гэжэ бэшэһэн нюта
ложо хүгжэһэн тухай х
энэ дамжуулга Москв
трактын ямар болоһые
Имэ дамжуулга олон

Байгша оной янва
эхилжэ, В. И. Ленинэй т
жэлэй ойе угтуулан т
жуулганууд эхилээ. В
дэ Ильичэй өөрөө хэ
шагнагшад дууладаг ё
ажал хэрэг, ажаябада
шэд, эрдэмтэд хөөрэд
лэн дээрэ «Ленинэй заа
нэбди» гэһэн тэмээр һо
ганууд болодог.

Хүдөөгэй ажалша
гэдтэ зорюулжа хэг
ашаглалга ба ургаса,
дай хабарай планет
дамжуулгануудай аш
байһан тухай хүнүүд
Тэдээн дотор бидэ я
бөөр ашаглахаб, таряа
дэр ургаса абахаб, хай
дэлөө һаа, худөө аж
ниин үнэ сэн хямдару
тэ лекцинүүдые дуула

Республикын радио
ри 5 час дамжуулга
гаргадаг. УКВ долгин
дамжуулга хэгдэдэг.
гансахан редакциин ху
дөөр хэгдэдэг гээ һаа,
хо. Манай шагнагш
корреспондентнууд һ
нуудые үдэр бүри эл
юм. Һүүлэй дүрбэдэх
да Буряадай радиогоо
промышленностиин ба
барилгын ба зам ха
культурын ба гэгээр
—хэлэһэн байха юм.

Мүн ажалай халуу
үедэ «Правда Бурятии
үнэн» газетэнүүдэй ре
хамтаржа социалис м
хэдэг, дамжуулгын
шангай түлөө мүрыс
болонхой. Энэ тон ехэ
үүсхэлээ саашадааш
хэбди. Суг хамтын
ряан» гэжэ нүүдэл
гэлжэ хүдэлдэг лэ
газетын ба радиогой
суг хамта нэгэн зори
лөө, бэс бэедээ ехэ
гээшэ.

Манай радиодо үд
зуун бэшэг ерэжэл
соогоо хүнүүд ажал
тыншье, байдал һүү
бэшэжэл, дурадхал
жал байдаг.

Радио — бүгэдэ ни
партиина хэрэг. Тиим
хаар баян. совет хүн
туһатай дамжуулга
руулхын түлөө Бурж
респондентнууд хүсэ
хагүй.

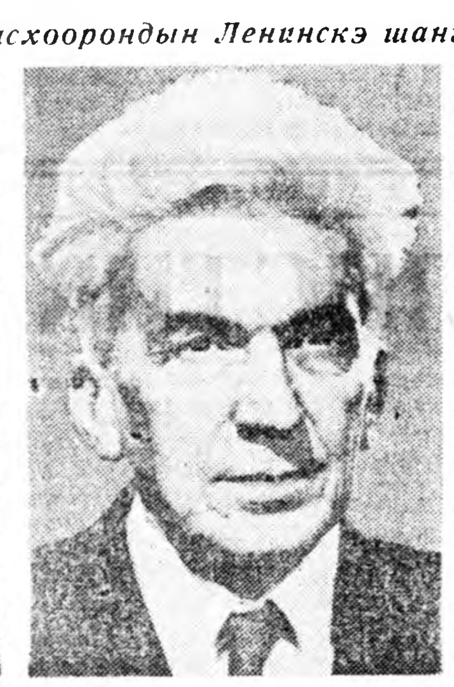
Е.

Буряадай радио-те
комитедэй тү

„Арадуудай хоорондын эб найрамдал бэхижүүлһэнэй түлөө" Уласхоорондын Ленинскэ шангай лауреадууд

1. **НГУЕН ТХИ ДИН**
тын ба политическэ ажа
ша (Урда Вьетнам).

2. **ХОРХЕ САЛАМ**
—уран зохёолшо, нии
ябуулагша. (Колумби).

3. **РОМЕШ ЧАНДРА**
рамдалай Бүхэдэлхэй
генеральна секретарь (И

4. **ЖАН ЭФФЕЛ**
Лежен)—уран зураа
ажал ябуулагша (Фра

5. **ЭНДРЕ ШИК**—эр
тын ажал ябуулагш
Арадай Республика).

6. **ЙОРИС ИВЕНС**
жиссёр, ниитын ажал
(Нидерланд).

ТАСС-ай фо

ДЭЛХЭЙН СОЦИАЛИС БАЙГУУЛАЛТА— МАРКСИЗМ-ЛЕНИНИЗМЫН ҮЗЭЛ СУРТАЛАЙ БЭЕЛЭЛ

...социалис байгуулал... дэлхэйн социалис ажа...һон, марксис, пролетар...даар ударидагдаһан со...дэй хүсэтэ лагериин ...ан ушар марксизм-ле...элэл, пролетариадай бү...лта тухай тэрэнэй һур...тэ илалта мүн болоно. ...алис байгуулалтын ам... хүгжэһэн дээрэһээ, ...ин революционно хүдэ... нэгэдэлтэй байһан дээ...хэй дээрэ капитализмые ...лаха ябадал дүлдыһаха ...ын һургаал юрын хоо... бэшэ, харин хүгжэлтын ...жэ Ф. Энгельс хэлэһэн ...сис һургаал ерэдүйн, ... эрдэм наукын аргаар ... юм. Хүн түрэлтэнэй ...питализмһаа социализм ...н капиталис байгуу...хэйн социалис байгуу...эглэн хүгжэжэ байдаг.

...н дэлхэйн системэ гээ...а, өөрын эрхэтэ гүрэ... барисаата нэгэдэл мүн. ...ашье экономикын та...н политикын, соёл бол-босоролой талаар хани барисаа тогтооһон ябадал мүн. Экономическа болон политическэ байгууламжын нэгэ удхатай, нэгэ зорилготой байһан ушар тэрэ хани барисаанай бата бэхи байдагайнь эшэ үндэһэн болоно. Мүн социалис оронуудай сэрэгэй талаар хоорондоо хани барисаатай байдаг ушар (Варшавска пакт) баһал ехэ удха шанартай. Пролетариадай диктатурые ганса нэгэн үндэһэ яһанай шадалһаа интернациональна удха шанартай болгохо гэһэн Ленинэй һургаал социалис оронуудай хани нэгэдэл дотор бэелһэн байна.

Ажахын дэлхэйн социалис байгуулалта социалис революцинуудай ашаар, социалис оронуудай арадай ажахын бүхы һалбаринуудта үйлэдбэриин социалис харилсаануудай тогтоһоной ашаар бии болоһон байна.

Дэлхэйн социалис ажахын хүгжэлтэ бүхыдөө, мүн тус тус орондо социализмын хуули ёһоор ябажа байдаг юм. Тэрэнэй ашаар гол түлэб адлишуу узэгдэлнүүд хаа хаанагүй ажаглагдана. Социалис оронуудта мүнөө үедэ 1,2 миллиард гэхэ гү, али дэлхэйн хүн зоной 35 процентнь ажаһуудаг. Тэдэ оронуудта дэлхэйн промышленна үйлэдбэриин, орооһо таряа үйлэдбэрилгын 38 процент тухайнь хэгдэдэг байна.

Социалис промышленностиин хүгжэлтын түргэн темпын нүлөөн доро социалис оронуудай экономическа бүридэл хубилһан байха юм. Хүдэлмэришэн ангиин, интеллигенциин тоо олошороо. 1951—1966 онуудта социализмын дэлхэйн байгуулалтын оронуудта промышленна юрэнхы продукци 5—6 дахин ехэ болоһон. Мүн лэ энэ үе соо промышленна продукци Болгарида—7,7, Румынида—7,2, Польшодо — 5,5, МНР-тэ — 5,4, СССР-тэ—5, Венгри ба ГДР-тэ—4,1 Югославида—4.5 дахин гэхэ мэтээр ехэ болоһон байна. Польшо, Югослави ба Кубаһаа бэшэ социализмын бүхы оронуудта хүдөөгэй зониие социалис ёһоор түбхинүүлхэ ажал дүүрэһэп байна. СЭВ-тэ хамаатай оронуудтахи хүдөө ажахын үйлэдбэриие 1952—1966 онуудтахи дунда зэргын хэмжээнтэй сасуулбал, 1966 ондо 1,6 дахин ехэ болобо. Арад зоной политическэ эрхэ сүлөөгэй хажуугаар, ажалшадай ажабайдалай, тэдэнэй эрдэм болбосоролой дэбжэһэн ушар социалис революцинуудай тон ехэ туйлалтануудай нэгэниинь болоно.

Социалис оронуудай эдэ амжалтанууд социалис байгуулалтын тон булюу һайн байһыень харуулна. Хэрбээ 1951—1966 онуудта тэдэнэй промышленна үйлэдбэриин 5,6 дахин ехэ болоһон байбал, капиталис оронуудта оройдоо 2,4 дахин ехэ болоһон байна. Мүн лэ тэрэ болзор соо СЭВ-эй гэшүүд-оронуудта национальна олзо доходой 3,6 дахин ехэ болоһон байбал, «юрэнхы дэлгүүртэ» хамаатай оронуудта оройдоо 2,3 дахин ехэ болоһон байна.

Дэлхэйн социалис ажахы дотор хамтынгаа ажалые интернациональна ёһоор хубаарилан хэхэ ёһо гурим тогтонхой, тэрэ ёһо илангаяа Европын социалис оронуудай хоорондо дэлгэрһэн байха юм. Ажалай хубааралга түүхэй эдэй болон промышленностиин, машина бүтээлгын һалбаринуудта бултанһаа гүнзэгыгөөр бэелүүлэгдэһэн байна. Уласхоорондын ажалай социалис хубааралга иимэ ашаг туһатай байна гэбэл: али нэгэн хэмжээнэй продукци үйлэдбэрилэн гаргахадаа, хамтаараа шадаал һаа, бага гаргаша хэхэ; өөрынгөө орон дотор али нэгэн продукци үйлэдбэрилһэндэ орбол, хари оронһоо гаргаша багатайгаар худалдан абажа, мүнгэ зөөри алмаха; байгаалиин зохид таатай эрхэ байдалые үлэмжэ дүүрэнээр ашаглаха; ашагтай, түрүү үйлэдбэринүүдые хүгжөөхэдэнь, индустриализаци хэхэдэнь, промышленностиие түүхэй эдээр хангахадань иимэ багаар хүгжэнги оронуудта үлэмжэ ехээр хүгжэнги оронуудай туһаламжа үзүүлхэ; техническэ талаараа бултанһаа ашагтай һалбаринуудай—машина бүтээлгэ болон химическэ индустриин талаар оронуудай хоорондо хамжаа тогтоохо, тэдэ һалбаринуудые тусхай мэргэжэлтэй болгохо гэхэ мэтэ.

Дэлхэйн социалис ажахын тон шухала, таһаршагүй хубинь дэлхэйн социалис дэлгүүр болоно. Тэндэхи худалдаа наймаан 1951—1966 бүүдые зохёолготой дашарамдуулан, онуудта 4,3 дахин, СЭВ-эй хамаатай оронуудта—5,1 дахин ехэ болоһон байна. Ондоогоор хэлэбэл, худалдаа наймаан материальна үйлэдбэридэ оробол түргэнөөр хүгжэһэн байба. Социалис дэлгүүр дээрэ СЭВ-эй хамаата оронуудай худалдаа наймаанай гурбанай хоёр хубиин хэгдэдэг байһан ушар СЭВ-эй гэшүүд-оронуудай экономикодо социалис дэлгүүрэй али зэргын ехэ үүргэ дүүргэжэ байһые харуулна. Дэлхэйн социалис дэлгүүр гадаадын худалдаа наймаанай гүрэнэй монополиин үндэһөөр, мүн мүнгэн жасын монополиин үндэһөөр эмхидхэгдэдэг. Тэндэ эрьедэг мүнгэниинь агсаанай түхэриг байха гэжэ тогтоогдоһон юм. Дэлхэйн социалис дэлгүүрэй худалдан абаха шадалынь бодото дээрээ хизааргүй ехэ юм.

Хитадай Арадай Республикын хүтэлбэрилэгшэдэй бүтэмжэгүй политика дэлхэйн социалис дэлгүүрэй хүгжэлтэдэ һүүлэй жэлнүүдтэ һаад хэнэ гэжэ тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Социалис оронуудта эсэргүү Мао Цзе-дунай бүлэгэй ябуулга хэжэ байгаа үе соо Хитад орон худалдаа наймаагаа Советскэ Союзтай 5 дахин, Чехословакитай 4,4 дахин хорооһон байна.

Дэлхэйн социалис ажахын байгуулалта, хүгжэлтэ түсэбтэ ёһоор хэгдэжэ байнхай. Дэлхэйн социалис ажахые бүхыдэнь абажа хараһандал адли, түсэблэлгэ ба түсэбтэ ёһые хоёр хэмжээгээр абажа хараха хэрэгтэй: социалис национальна ажахынуудай талаар, тэдэнэй хоорондоо харилсан ажаллалгын талаар абажа хараха хэрэгтэй. Сүлөөтэ, хамтын ажал гээшэ үйлэдбэриин ниитын формонуудые национальна ба интернациональна талаар тааруулан ябуулха эрилтэ табина гэжэ Карл Маркс хэлэһэн байна. Социалис үмсэ болбол ниитын түсэблэлгын, экономическа хани барисаа түсэблэлгын үндэһэ һуури мүн.

Дэлхэйн социалис түсэблэлгын түрүүшын шата гэжэ СЭВ-эй гэшүүд — найман оронуудай түсэбүүдые хоорондонь холбожо тааруулха ябадалые тоолоходо болоно. Тэдэнэй түсэбүүдые холбожо тааруулха ажал арба гаран жэл соо хэгдэжэ байна. Тэдэ түсэбүүдые хоорондонь холбохо асуудалнуудта ямар зүйлнүүд хамааданаб гэбэл, хоорондоо түүхэй эд, машина зэбсэг болон бусад эд бараа үгэлсэхэ, абалсаха ябадал, зарим предприятинуудые хамтадаа бариха, уласхоорондын удха шанартай предприятинуудые («Хани барисаан» гэжэ нефтепровод, «Эб найрамдал» гэжэ энергосистемэ) хамтадаа ашаглаха, «Интерметалл», «Интерподшипники» гэхэ мэтын уласхоорондын нэгэдэлнүүдэй, экономическа хани барисаанай уласхоорондын банкын ажалые хамтадаа ябуулха гэхэ мэтын асуудалнууд тэрээн соонь ородог.

Мүн тэрэшэлэн зарим асуудалнуудаар научно-техническэ ажал хамтадаа ябуулха түсэбүүд зохёогдожо эхилээ. Гол түлэб табан жэлэй түсэтүсэбүүдые хоорондонь холбон тааруулха ажал хэгдэдэг байна.

Оронуудай түсэбүүдые хоорондонь холбон тааруулга социалис оронуудтахи үйлэдбэриие хоорондонь холбохо, нэгэдүүлэн томо болгохо мүнөөнэй шататай, мүнөө үеын зорилготой хүсэд тааралдана.

Социалис хани барисаатай оронуудтахи экономическа ба культурна хүгжэлтэ пролетарска интернационализмын ушар ёһо баримталан, тэдэ оронуудай үйлэдбэриин социально-экономическа байдалые, ажалшадайнь ажабайдалай хэмжээе тэгшэдхэхэ замаар ябажа байна.

Үмхиржэ хосорхын туйлда хүрэһэн капиталис байгуулалтада эсэргүү түрүүшын социалис революциһаа эхилэн, дэлхэйн социалис байгуулалта бии боложо эхилээ бэлэй. «Октябриин эхи заха табиһан СССР дотор социализмын илалта бэелээ, һүүлээрнь дэлхэйе революционно ёһоор шэнэдхэн хубилгаха хэрэг бусад оронуудта социалис революцинуудай илаһан ушараар саашаа үргэлжэлүүлэгдээ. Дэлхэйн социалис байгуулалтын бии болоһон ушар Агууехэ Октябриин социалис революциин илаһанай һүүлээрхи түүхын тон ехэ событи мүн» гэжэ Агууехэ Октябриин социалис революциин 50 жэлэй ой тухай КПСС-эй ЦК-гай Тезисүүд дотор хэлэгдэнэ. Дэлхэйн социалис ажахын байгуулалта бүхэдэлхэйн туйлай ехэ удха шанартай.

Ф. ШУЛУНОВ,
экономикын эрдэмэй кандидат.

...хүдэлмэришэдэй Гэгээрэлэй Лондоной обществодо ...кци уншажа байна.

(Зураһаа буулгабари).

МАРКСЫН ГУШАНАР МОСКВАДА

Марксын дүрбэн гушанар ойн баярай ехэ һайндэрнүүдтэ хабаадахаяа Москва ерэбэ. Тэдэнэй гурбаниинь Советскэ Союзда түрүүшынхеэ айлшалаа.

Робер, Карл, Фредерик, Поль—дүрбүүлэн Лонге гэжэ нэгэл фамилитай. Эдэнэр бултадаа Парижай коммунын эдэбхитэй тэмсэлшэ Шарль Лонгедэ хадамда гараһан Марксын басаган Женниин ашанар юм.

Карл Маркс долоон үхибүүтэй байһан. Хүшэр хүндэ байдалһаа үлэн хооһонһоо, хүйтэнһөө, элдэб үбшэнһөө боложо дүрбэн үхибүүниинь үшөө багахандаа наһа бараһан юм. Женни, Лаура, Элеонора гэжэ нэрэтэй гурбан лэ басагадынь үлэһэн. Элеонорынь үхибүүгүй һэн, Лаурынь үхибүүд багахан байхадаа гээгдэһэн, харин Женниин—дүрбэн үхибүүд лэ: гурбан хүбүүн, нэгэ басаган, элүүр мэндэ үдөө бэлэй.

Һанамжа дурасхаалай шэнжэтэй номууд соо Марксын хүүгэд болон ашанартаа тон дуратай байһан тухайдань нэгэтэ бэшэ хэлэгдэдэг һэн.

«Шамтаяа хамта һайн һайхан олон үдэрнүүдые үнгэргэхэ, үбгэн эсэгэ байһан уялгаяа нэрэ хүндэтэйгөөр дүүргэхэ хүсэлтэйб,—гэжэ Маркс Женни басагандаа бэшээ бэлэй. Теэд удангүй Женнинь наһа барашоо. Энэнь олон жэлдэ зобоһон тулиһан, ядарал үзэһэн Маркста ехэ сохилто болоо юм. Басаганайнгаа үхэһэнэй һүүлээр оройдоо хоёр һара болоод, өөрөө наһанһаа нүгшөө бэлэй.

Женниин һүүлээр тэрэнэй хүүгэд —Жан, Эдгар, Марсель болон Женни гэжэ басаган үлоо һэн. Жан болон Эдгарай үринэр лэ Парижһаа мүнөө Москва ерээд байна. Үшөө хоёр Лонге гэжэ обогтойшуул үбшэнэй шалтагаанаар ерэжэ шадабагүй. Тэдэ хэд бэ гэхэдэ—Марселиин хүбүүн Марсель (урдань Москва ерэжэ үзэһэн юм), Эдгарай үшөө нэгэ хүбүүн — Шарль болоно.

Эдэнэр—Марксын һүүлээр гурбадахи үеын хүнүүд. Дүрбэдэхишье, табадахишье үеын хүнүүд үдэжэ байнхай. Марксын гушанар бултадаа шахуу хүүгэдтэй, ашанартай юм. Тэдэнэр барандаа агууехэ эсэгэ тухайдаа дурдадаг, гүн гүнзэгыгөөр хүндэлдэг байна. Сэдьхэлэйнь оёорто шэнгэһэн дурсалгань, агууехэ хүндэ хабаатай бүхы зүйлнүүдыньшье—гэр бүлынь һахюуһан шэнги болонхой. Карл Маркста, тэрэнэй һамганда, басагадта хабаатай гэр бүлынь шухаг зүйлнүүд—бэшэгүүд, портредүүд, фото-зурагууд, элдэб документнүүд удаа дараалан Парижһаа Москва асарагдажа байнхай гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй. 1948 ондо Марксын аша хүбүүн Эдгар анха түрүүн Москва ерэжэ, Марксизм-ленинизмын институдай дансатай танилсаһан юм. Карл Марксын гар бэшэгүүдэй, хэблэгдэмэл зохёолнуудай, оортэнь хабаатай элдэб зүйлнүүдэй гайхамшагта баян суглуулбари хараад байхадаа: «Минии үбгэ эсэгын нэрэтэй холбоотой бүхы юумые эрхимээр хадагалха газар эндэл—Москвада юм байна!»—гэжэ Эдгар Лонге хэлэһэн. Москва ерэһэн лэ Марксын үри һадаһад—тэрэнэй аша Эдгар, гушанар болохо Марсель болон Фредерик гэгшэд—институдай дансада, Маркс, Энгельсын музейдэ нэмэри болгон хубитаяа оруулжал байдаг.

Марксын мүнөө ерэгшэ үри һадаһадһаа уран зураашан Фредерик Лонге нэгэтэ бэшэ Москва ерэһэн байха.

Агууехэ үбгэн эсэгынь байрлаһан Европын оронуудаар, хотонуудаар һүүлэй жэлдэ ябажа үнгэргөө. Фредеригэй хүүшаршаһан «рено» машина Бельги, Голланди, Баруун Германи, Англи, Германиин Демократическа Республикын газар дайдануудаар, дүн хамта 6 мянган километрэй зайе гаталһан байна. Карл Марксын байрлаһан гэрнүүдэй, амаржа сэнгэдэг байһан газарнуудай юрэнхы түхэлые зуража абаа. Карл Марксын ажабайдалтай, ажал хүдэлмэритэй холбоотой газарнуудые харуулһан дүшэн акварель, зурагуудайнь альбом хэдэн гүрэнүүдтэ барлагдахань. «Советский художник» гэжэ хэблэл тэрэниинь манайшье орон дотор барлан гаргахаяа байна. Ойн баярай үдэрнүүдтэ Москвадахи А. С. Пушкинай нэрэмжэтэ Уран зурагай музей соо Марксын гушын уран һайхан зохёолнуудай выставкэ нээгдэхэ юм.

Карл Лонге баһал искусствада сэхэ хабаатай, скульптор хүн. Карл Лонге олон зохёол, тэрэ тоодо Карл Марксын хэдэн скульптурна портредүүдые бүтээһэн намтартай. Поль Лонге инженер-агроном мэргэжэлтэй. Хуби заяаниинь тэрэниие аяар холын Мадагаскар арал худар шэдэһэн юм. Тэндээ ехэ хүндэтэйгөөр ажаллаа, бэеэ даанги Мальгаш республикын эмхидхэгдэн байгуулагдахада, үнгэржэ ерэхэдээ, Поль Лонге финансын министрээр томилогдоһон байха. Мүнөө Парижда бусаад (хүүгэдынь Мадагаскарта багшалхаяа үлэнхэй). хүгжэжэ байгаа оронуудта туһалха зорилготой хүдөө ажахын ассоциациин инспектороор хүдэлмэрилнэ.

Москва ерэгшэдэй дүрбэдэхинь — Робер Лонге—түрүү үзэлтэй адвокат, журналист. Фашизмын, бусад эзэмдэгшэдэй гэмээр эрхээ хаһуулагшадые аршалан хамгаалхын тула хүсэ шадалаа гамнангүй шармайһан хүн. Фашизмда эсэргүү тэмсэлшэдые 1935 ондо Софида сүүдлэхэдэнь, Робер Лонге тэдэниие хамгаалһан юм. Ушар юуб гэхэдэ, сүүдтэ хабаадаһан болгар яһанай адвокадуудые өөһэдыень саазалхабди гэһэн заналта уридшалан хэгдэһэн байгаа бшуу. Марксын гушын болгар революционернүүдые гайхамшагтай бэрхээр хамгаалһан тухайнь Георгий Димитров бэшээ бэлэй. 1936 ондо адвокадуудай Уласхоорондын ассоциаци Гамбург ошожо, тэндэхи концентрационно лагерьта һууһан, Бразилиин Коммунис партиин хүтэлбэрилэгшэдэй нэгэнэй—Престесэй—һамгые, немец коммунистнүүдые сүлөөлхэ ябуулга хэхыень Робер Лонгедэ даалгаһан юм. Зүгөөр Роберые өөрыень гестапынхид хинамжада абаа бэлэй.

Испанида фашизмтай тулалдаанай эхилхэдэ, Марксын гуша француз радиогой түлөөлэгшэ боложо тиишэ ошоо һэн. Барселон шадар республиканецуудай баатарлигаар тэмсэжэ байһан тухай тэрэнэй корреспонденци соо хэлэгдэгшэ бэлэй. Испанида граждан дайнай эхилээгүй байхада, Робер Марокködо ажаһууха зуураа. һарадаа нэгэ дахин гарадаг «Магриб» гэжэ нэрэтэй журнал эмхидхээ. Национальна талаараа бэеэ даанхай байдал Африкын оронуудта олгохо һанал бодол тэндээ баримталдаг байһан. Робер марокканецуудай дунда хэдэн зуун нүхэдтэй болоо бэлэй. Хожомынь тэдэнээ гулидхан, Испаниин республикые хамгаалха тусхай батальон эмхидхэхэ гэжэ һэдээ. Дарлагдаһан ангинуудые хамгаалха зорилготой ябуулгаяа Робер Лонге дэлхэйн хоёрдохи дайнай һүүлэй жэлнүүдтэшье үргэлжэлүүлһэн юм. Алжирые сүлөөлхын түлөө тэмсэлшэдые гэмнэһэн сүүдүүд дээрэ хамгаалагша боложо нэгэтэ бэшэ үгэ хэлэһэн байха.

Дэлхэйн хоёрдохи дайнай жэлнүүдые Робер Лонге США-да үнгэргөө. Дайнай үшөө эхилээгүй байхада тиишэ ошоһон юм. Адвокадааршье, чиновнигооршье хүдэлөөд үзөө. Зүгөөр Карл Марксын гуша гэжэ тодоруулхадаа, Роберые ажалһаань гаргажархёо бэлэй. Тиихэдэнь Робер хүдөө ажахын фермэдэ хүдэлхэ баатай болоо. Ород хэлэ тал мүл мэдэхэ тэрэнэй һамган Кристин Лонге Роберни «мужик» болоо һэн гэжэ мүнөө хөөрэнэ.

Дайнай эхилэн сасуу, Робер Парижда бусажа ерэхэ гэжэ шиидэбэ. Теэд нацистнууд тэрэниие бэдэрнэ гэһэн мэдээ абахадаа болёо бэлэй. Хүбүүниии хаанаб гэжэ эхэһээнь асууһан байгаа бшуу. Робер дайнай һүүлдэ Парижаа бусажа ерэһэн аад. Морис Торез Жан Ришер Блок хоёрой дурадхалаар уданшьегүй һөөргоо, США ошохо баатай болоо. «Се суар» гэжэ түрүү үзэл баримталдаг газетые хинадаг Ж. Р. Блок Штадуудые һайн мэдэхэ хүниие газетынгаа тусхай корреспондентээр эльгээхэ гэжэ шиидэһэн байгаа бшуу.

Хүйтэн дайе үүсхэгшэдые, коммунизмда эсэргүү элдэб хархис үзэлтэдые шүүмжэлжэ «Се суар» газетэдэ толилуулһан корреспонденцинүүдээ Робер Лонге намда харуулаа.

— Нью-Йорк бэшэ, харин Москва эльгээгты,—гэжэ ябахынгаа урдахана Робер Лонге Морис Торездо хэлэһэн юм.

— США-гай һүүлээр Советскэ Союз ошохош,—гэжэ 1946 ондо Торез найдуулаа һэн. Тэрэ гэһээр 22 жэл үнгэршоо. Марксын гуша хүсэдэг Москва хотоёо одоолшье хүрэжэ ерэбэ.

...Москвада үнгэргэһэн түрүүшынь үдэрнүүд. Парижһаа ерэһэн самолёдойнгоо буун сасуу тэдэ дүрбэн Марксизм-ленинизмын институдта ошожо, Карл Марксын түрэһөөр 150 жэлэй ойдо зорюулагдан тэндэ боложо байгаа гурбан хоногой научна сессидэ хабаадаба.

Эдэнэр сессиин президиумдэ һуулсаа. Марксын гушанарай Москва ерэжэ, тус сессидэ хабаадаһан тухай мэдээсэлые зал соо һуугшад халуун альга ташалгаар угтаа. Түрүүшын забһарлалгын үедэ газетэ, радио болон телевидениин журналистнууд Марксын гушанарта «добтолоо» һааб даа.

Марксын гушанарые гэртээ айлшаар уригшадшье олон. Хэдэн зуун хүнүүд гэр байрадаа хүндэтэ айлшадтай золгохые хүсэнэ. Тэдэнэр нэгэл эхэнэртэ айлшалхабди гэжэ даб дээрээ үгэеэ үгэнхэй. Тэрэнь Карл Марксын эгээн дүтын ород нүхэр, «Капиталые» анха ород хэлэн дээрэ оршуулһан Герман Александрович Лопатинай аша басаган юм. Елена Бруновна географ мэргэжэлтэй. Тэрэ Москвада ажаһуудаг. Үбгэн эсэгынгээ намтарта хабаатай бүхы юумые ехэл абьяастайгаар суглуулдаг зантай. Москва айлшаар ерээшэд үбгэн эсэгынгээ ород нүхэр тухай һайн мэдэхэ. Тэдэнэр хэдэн час сагаа Елена Лопатинагайда үнгэргэхэ түсэбтэй.

Марксын гушанар ехэл һонирхон Москватай танилсана. Марксизм-ленинизмын институт, Кремль соохи Съезднүүдэй ордондо нэн түрүүн ошожо хараа. Улаан талмай дээгүүр час тухай ябаба. Тэдэнэй үгсаата үбгэ эсэгын хэрэгые үргэлжэлүүлэгшэ, Марксын оюун бодолой гүн соо мүндэлһэн агууехэ социальна революциие илалтада хүрэтэр хүтэлбэрилһэн хүнэй Мавзолейн дэргэдэ хэдэн минута шэмээгүй зогсоо.

Илья АГРАНОВСКИЙ,
АПН-эй тусхай корреспондент.

...БАРИМТАНУУД

...—Карл Марксын ...ол юм. Энэнии бэ... дүшэ гаран жэлдэ ...байна.

...нэгэдэхи ботиин ...1000 хэһэгээр) хэб... хойшо 100 жэл 1967 ...рода гүйсөө. ...дүрбэн ботиһоо бү-

* * *

...«Капиталые» немец ...уулжа дэлгэрүүлһэн ...рон — Росси болоно. ... Лопатин, Н. Дани...д энэ зохёол оршуул...ада «Капитал» гурба ...ээр тиихэдэ хэблэг-

...рксист И. Скворцов-...б хэдэн туһалагшад-...1907—1909 онуудта ...бүхы гурбан ботиие ...ээрэ оршуулһан бай...а Марксын зохёол... гаргахада энэ ор...шуулгань болоһон

... 1917 он болотор ...Россида хамтадаа ... 13 дахин хэблэг-

...союзна палатын ...рин 1-нэй мэдээ...асагай жэлнүүдтэ ...питал» ород хэлэн ...э Союзай бусад ...рин ороной ара...уд дээрэ 6 миллион ...хэгээр 172 дахин ...байна.

* * *

Карл Марксын түрэһөөр 150 жэлэй ойтой дашарамдуулан, 1968 ондо совет хэблэлнүүдээр ниитэ-политическэ литература, тэрэ тоодо К. Марксын, Ф. Энгельсын, В. Ленинэй зохёолнууд, марксизмые байгуулагшада, тэрэнэй шабинарта зорюулагдаһан эрдэм шэнжэлэлгын зохёолнууд, К. Маркс тухай дурасхаалнууд, мүн бусад номууд олоор хэблэгдэн гаргагдаха.

* * *

Академик П. Федосеевэй ударидалга доро совет эрдэмтэдэй хамтын хүдэлмэри—«Карл Марксын биографи» хэблэн гаргагдаха. Энэ хадаа Карл Марксын научна биографи Советскэ Союзда түрүүшынхеэ хэблэгдэхэнь. Тэрэшэлэн «Марксизмые бии болгогшын агууехэ зохёолнууд», «К. Марксын ба Ф. Энгельсын зохёолнуудай хоёрдохи хэблэл» гэһэн ном бэлдэгдэжэ байна.

* * *

«К. Маркс ба Ф. Энгельс тухай тэрэ үедэ байһан ородуудай дурасхаалнууд» гэһэн суглуулбариие Политическэ хэблэл бэлдэжэ байна. «Карл Маркс. Марксизмые харуулалсаһан хуряангы намтартай очерк» гэһэн В. И. Ленинэй мэдээжэ зохёол болон бусад номууд энэл хэблэлдэ олон хэһэгээр гаргагдаха юм. «К. Маркс ба Ф. Энгельсын зохёолнуудые СССР-тэ хэблэн гаргаһан, шудалһан тухай» гэһэн монографи бэлдэгдэжэ байна.

К. Марксын, Ф. Энгельсын зохёолнуудай суглуулбари украин хэлэн дээрэ

КИЕВ. (ТАСС). Украинын КП-гэй ЦК-гай дэргэдэхи партиин түүхын институт К. Марксын, Ф. Энгельсын зохёолнуудай 39 том суглуулбариие украин хэлэн дээрэ оршуулжа, хэблэн гаргажа дүүргэбэ. Зохёолнуудай суглуулбариин ород хэлэн дээрэ хоёрдохёо хэблэгдэһэн номуудһаа оршуулга хэгдээ. Энэнь агууехэ эрдэмтэ—сэсэн бодолтын зохёолнуудай украин хэлэн дээрэ хэблэгдэһэн эгээн хүсэд бүрин түрүүшын суглуулбари болоно.

Энэ оршуулгада республикын ехэ ехэ эрдэмтэд хабаадаа. Тус хүдэлмэри 10 жэлэй турша соо хэгдэжэ дүүргэгдэһэн байна.

БЕРЛИНДЭХИ УЛАСХООРОНДЫН СЕССИ ДҮҮРЭЭ

БЕРЛИН, майн 5. (ТАСС). Карл Марксын түрэһөөр 150 жэлэй ойдо зорюулагдажа зарлагдаһан уласхоорондын научна сесси дээрэхи дискусси дүүрэбэ. Эндэ хэлэгдэһэн үгэнүүд империализмда эсэргүүсэн тэмсэдэг коммунис болон хүдэлмэришэнэй партинуудай, демократическа, түрүү үзэл бодолтой бүхы хүсэнүүдэй нэгэдэл ба эмхидэлые бэхижүүлхэ уряатай байба .

Коммунис, социалис ба национально-демократическа партинуудай 29 түлөөлэгшэ сесси дээрэ үгэ хэлээ.

СЕПГ-гэй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн К. Хагер түгэсхэлэй үгэ хэлэбэ. Тиихэдээ империализмда эсэргүү хүдэлмэришэн ангиин, бүхы демократическа хүсэнүүдэй тэмсэлдэ энэ сессиин угаа ехэ удха шанартай байһые онсолон тэмдэглээ. «Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!» гэһэн Марксын уряае бэелүүлхын тула хамаг хүсэеэ элсүүлхэбди гэжэ тэрэ мэдүүлбэ.

Сессиин түгэсхэлдэ Интернационал дуулагдаа.

Ильичтэ айлшаар

КАЛУГА. (ТАСС). «Калужска пропагандист» гэжэ тусхай поезд Ленинград — Москва — Ульяновск — Казань маршрудтай рейсдэ майн 4-дэ мордоо. Областиин бүхы районууд ба городуудай 400 шахуу лектор, элидхэлшэд, политическэ гэгээрэлэй кружогууд болон семинарнуудай хүтэлбэрилэгшэдһээ энэнь бүридэнэ. Эдэнэр В. И. Ленинэй ажаһууһан, ажаллаһан газарнуудаар ябаха юм.

МОСКВА. Сиридэ Ефрат мүрэн дээрэ Советскэ Союзай туһаламжатайгаар Табка гэжэ гидроузелай барилга эхилбэ. Гидроэлектростанциин түрүүшын ээлжээнэй хүсэн 800 мянган киловатт. Шэнэ водохранилищиин уһан ороной уһалууриин системэдэ хэрэглэгдэхэ. Мүнөө «Гидропроект» институдта Ефрат мүрэнэй урасхалай хүсэн шэнжэлэгдэжэ байна.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: техник З. М. Зимина Табка гидроузелай плотиныи модель шалгахын тула приборнуудые бэлдэжэ байна.

ТАСС-ай фотохронико.

ХҮНДЭТЭЙ ТУШААЛ

Энэ хүнине би хаража үзөөгүй аад, нэрэ солыень үнинэй мэдэхэ болонхой hэм. «Буряад үнэнэй» хуудаhанууд дээрэ «Д. Балданов» гэhэн гар табилгатай богонихон мэдээсэлнүүд, фото-зурагууд саг үргэлжэ дайралдаха. Үнгэржэ ерэхэдээ, хаана хүдэлдэгыеньшье мэдэхэ hэм — тэрэнэй статьянууд соо имагтал Буряадай судна заhабарилагшад тухайл бэшэгдэхэ. Фото-зурагууд дээгүүрньшье даажа ядатараа ашаа тээhэн баржанууд, хурдан ябадалта катернууд Сэлэнгэ мүрэнэй сэнхир уhа эсхэн шуумайлдан ябаха. Тинхэдээ «Д. Балданов» гэдэгнай уhан замшадтайл хуби заяагаа үни холын холбоhон хүн байгаа бшуу. Зүгөөр улаан нюураараа би тэрэнине хаража үзөөгүй hэм.

...Нэгэтэ Сэлэнгын эрьедэ ябатарни, нюргаар дунда зэргэ, нюдэндөө шэлтэй, хуушарад гэhэн шляпатай, хара субатай хүн таряа тээгээд ябаhан баржын хойноhоо ухаангүй анхаралтайгаар хаража, тэрэнине шадаалhaa зохидоор буулгаха hанаатай ябан hуугаад, фотоаппарадаа тодхон «мэргэлнэ». Би хажуудань ошожо танилсабаб. Тинхэдэм: «Балданов», — гэжэ шэнгэн, бага гоншоотоhон хоолойгоор дуугараад: «Дагба Юмдылыкович», — гэжэ нэмэбэ. Бишье фото хэрэгээр hонирходог байhан байжа, «телеобъектив», «диафрагма» гэхэ мэтэ тухай удаан ярилдабабди. Ябан хөө-

рэлдөөмнай тэрэнэй өөрынь намтар руу хадууршаба.

...1938 оной зунай саг hэн. «Буряад-Монголой үнэн» газетэдэ тинхэ үеэр үшөө залуу уhан замай хүдэлмэрилэгшэ Дагба Балдановай түрүүшын информаци толилогдоо. Тэрээнhээ урда тээ Горькийн хотын уhан замай техникумдэ hуража байха үедөө Дагба хани нүхэд, hуралсал тухайгаа бишыхан статьянуудые бэшэжэ, ханын hониндо толилуулдаг байгаа.

Тингэжэ байтараа республикынгаа газетэдэ гаргаба бшуу. Сэдьхэлынь баяраар жэгнүүлэн, сээжэнь дэбэрхэеэ байhандал үзэгдэбэ. Тэрэ газетэеэ баряад, сугтаа хүдэлдэг нүхэдтөө гүйжэ ошобо. «Бэрхэш!» — гэжэ нүхэдынь мүрынь ташаба. Тэрэ гэhэнhээ хойшо судна заhабарилгын заводто багашье, ехэшье ушарай болоходо: «Дагба Юмдылыковичые дуудагты, фотоаппарадаа абаад ерэг», — гэhэн үгэнүүд соностоодхидог бэлэй. Дагба Юмдылыковичшье гүйлгажа байдаггүй, саг дары өөрөө бии болоодхидог юм hэн. Теэд хүдэлмэришэн корреспондентын хуби заяан хүнгэн байгаа гэжэ бү hанагты: элдэб лэ ушарал ажабайдалдань болодог haaб даа. Дагба Юмдылыкович бодолгото болонгёор ойр зуура абяагүй байба.

...1955 он hэн. Капитальна барилгаар ехэ түсэб үгтэжэ, завод дээрэ яhала хубилалта болохоор хүлеэгдэжэ байба. Хүдэлмэришэдэй тоо байншье жэшээгүй олон болоо. Зүгөөр лэ хүдэлмэришэдэй байра байдал огто хубилбагүй. Гэр байраар дутуу зон угаа олон. Эрхүү хотодо түбтэй Зүүн-Сибиринн пароходствын хүтэлбэрилэгшэд Улаан-Үдымнай уhан замшадта яаха аргагүй анхарал багаар хандуулдаг байба. Энэ бүгэдэн тухай нилээд ехэ шүүмжэлхы статья бэшэжэ, «Уhан замай транспорт» гэжэ СССР-эй далайн болон гол мүрэнэй флодой органдо эльгээбэ гээшэ. Тэндэhээнь тэрэ бэшэгыень Эрхүү эльгээгээ ха. Зүүн-Сибириин пароходствын начальнигай орлогшо Другов «Д. Балдановай бэшэг эхинhээ заха хүрэтэрөө хуу буруу» гэhэн гол удхатай, буруушааhан харюу газетэдэ эльгээбэ юм ха. Юумэншье орёотобо даа. Дагба Балданов руу хилайжа хараха зоншье олдобо. Тинхэдэнь Дагба Юмдылыкович найдамтай нүхэр — фотоаппарадаараа ажалай hүүлээр хэдэн үдэр ябажа, түрүүшынгээ бэшэг соо хэлэгдэhые баримталhан фото-зурагуудые хүбхысэ буулгаад, үнөөхи корреспонденциеэ бүри гүнзэгырүүлжэ бэшээд, пристаниин техническэ участогай начальнигта, заводой месткомой түлөөлэгшэдэ болон бусад тушаалта нюурнуудта гарынь табюулаад, бүхэли бандероль дахин Москва ябуулба. Уданшьегүй шалгалта ерэжэ, хүдэлмэришэн корреспондентын бэшэгэй үнэн зүб байhые тодоруулаа hэн. Тэрэнhээ хойшо хүдэлмэришэдэй байра байдал hайжаруулха талаар Зүүн-Сибириин пароходство яhала юумэшье хээ. Тэрээнhээ хойшо Дагба Юмдылыковичэй нэрэ хүндэ заводой хүдэлмэришэдэй дунда угаа ехээр ургаа haaб даа. «Манай корреспондент», — гэжэ зариман омогорхонгёор нэрлээшье юм.

Он жэлнүүд ошожол байгаа. Дагба Юмдылыкович тэбхэр гушан жэл соо гуурhаяа гарhaa алдаагүй ябана. Зүгөөр Балданов имагтал ганса уhан замшад тухай бэшэдэг, катернуудай фото-зураг буулгаад hуудаг гэжэ hанаха болоо haa буруу. Тэрэнэй гэртэ тон наринаар суглуулагдан, согсологдон шэдэгдэжэ байдаг, толилуулhан статья, фото-зурагуудыень анхаралтайгаар харахадаа гайхахат. Эндэ «Огонёк» журналдашье ниитэлэгдэhэн фото-зураг, бишыхан информацинууд бии. Өөрынгөө Захаамин нютагай суута алташа, мүнгэшэ дархан Долгор Логиновагай бүтээhэн угаа нарин хэлбэритэй шэмэг зүүдхэлнүүдые шадамараар буулгажа, тэрэ «Огонёк» журналда толилуулhан байна. Түрэл Захаамин нютагайнь түхэл шарай, хангай ногоон тала, хабсагай шулуун хаданууд, малша зонойнь маhарhан нюурнууд, түргэн горходойнь эрьюулгэтэ урасхал хуу буулгагданхай эндэ хадагалагдажа байха.

— Тон haяар «Москвич» машина худалдажа абахамни. Ерэхыень хүлеэжэ байнаб. Одоол тинхэдээ ажалайнгаа hүүлээр, хоёр амаралтынгаа үдэр ашаглан, аглаг сэнхиртэ гаража, бахаяа ханатараа байгаалиин, хүн зоной дүрэ зураг буулгахаб, — гэжэ Дагба Юмдылыкович хөөрэнэ. Тинхэдээ харасань гансата хурсадаад, шэг шарайнь залуугаар мэшэеэн байхадал гэнэ. Урдамни жарадаа дүтэлhэн хүн гэжэ эгээл энэ үедэ яашье hанахаар бэшэ. Залуул хүн... Эсэхэ сусахые мэдэхэгүй ёhотой хүдэлмэришэн корреспондент урдамни байгаа.

А. ЖАМБАЛДОРЖИЕВ,
уран зохёолшо, шүүмжэлэгшэ.

ДҮШЭН ЖЭЛЭЙМ ХАНИ

Би мүнөө 55 наhатайб. Үзэг холбожо шададаг болоhонhоо хойшо «Буряад үнэн» газетэ уншажа hураhан, тиигээд 1928 ондо түрүүшынхеэ өөрынгөө бэшэг толилжо захалhан хүм. Тэрэ гэhээр, мүнөө тооложо үзэхэдэм, аяар дүшэн жэл үнгэржэ байна. Энэмнай хүнэй наhанай хэмжээгээр нилээд ута хугасаа. Эдэ жэлнүүд соо агууехэ Совет ороноймнай, хүн зоноймнай ажабайдалда айхабтар ехэ хубилалта болоо. Тинхэ үеын хүдөө нютаг, хүн зонине мүнөөнэйхитэй жэшэхын аргагүй. Ороноймнай экономико, соёл культура, арад зоной ажабайдал, үзэл суртал, эрдэм ухаан хизааргүй ехээр хүгжөө.

Дүшөөд жэлэй урда хүдөөгэй бэшэгшэд үзэг бэшэг мэдэхэгүйе усадхаха (ликбез) hургуули, уншалгын гэр, улаан булан эмхидхэhэн тухай мэдээсэдэг байгаабди. Мүнөө дээдэ эрдэмтэй агроном, багша, врач, инженер, механизатор тухай; университет, театр, кино, соёлой ордон, хамтын ажалай түрүүшүүл, Социалис Ажалай Геройнууд, коммунис ажалай ударнигууд тухай бэшэдэг болоо бшуубди. Совет засагай мүндэлhэн манай орондо иимэ ехэ хубилалта болоhониинь эли. Эдэ жэлнүүдтэ «Буряад үнэн» газетэмнай, совет хэблэлтэй нэгэн адли, баhал хүгжэлтын ехэ замаар дабшаба. Социализмын илан мандахын түлөө Коммунис партиингаа табиhан зорилгонуудые арад зондоо зүбөөр ойлгуулха, тэрэнине бэелүүлхэ хэрэгтэ хүдэлмэришэд, таряашадые элсүүлэгшэ, эмхидхэгшэ байгаа. Өөрынгөө үдэр бүриин ажалда арад зонтойгоо нягта холбоотой, тэдэндэ түшэглэдэг байhан. «Буряад үнэнэй» олон мянган хүдэлмэришэн, хүдөө бэшэгшэдэй зэргэдэ мүнөө хүрэтэр эдэбхитэй хабаадалсажа ябаhандаа омогтойб. Хүдөө бэшэгшэдэй хэдэн удаа болоhон зүблөөн, съездүүдтэ хабаадалсааб. 1962 ондо «Правда» газетын 50 жэлэй ойн баяраар «Буряад үнэн» газетын Хүндэлэлэй грамотаар шагнагдаhан. Мүн тэрэ жэл тус газетын 10 мянган номерой гаргагдаhанай hайндэроор КПСС-эй Буряадай обкомой Хүндэлэлэй грамота ба үнэтэ бэлэгээр шагнагдаhанби. Совет засагай алдарта 50 жэлэй ехэ ойн баярай үдэр «Буряад үнэн» газетын Хүндэлэлэй грамота абаhан байнаб. Удаа дараалан иимэ ехэ анхарал хүндэдэ хүртэhэнөө би эндэ hайрхахаяа hанана бэшэб. Харин совет хэблэл хадаа ажалшадые хүмүүжүүлхэ, hургаха, ажал хүдэлмэридэ зоригжуулан урмашуулха — эдэ зорилгонуудые тон анхаралтайгаар ябуулна бшуу.

Хэблэл уншадаггүй хүн мүнөө алишье нютагта олдохогүй. Бүлэ айл бүхэн хэдэн ондоо газетэ, журнал захидаг байна. Энэ хадаа манай хэблэлэй арад зондо али зэргэ этигэлтэй байhанай гэршэ. Совет уншагшад өөhэдынгөө, юрын ажалша хүнүүдэй, коллективэй ажалай илалта, амжалтануудаар, түрүү дүй дүршэлөөр hонирхоно. Орон дотороо, дэлхэй дээрэ боложо байhан бодото байдалые үнэн зүбөөр мэдэжэ байхые оролдоно. Ажалшадай эдэ эрилтэнүүдые совет хэблэлнай ашатайгаар хангана ха юм. Би «Буряад үнэн» газетэhээ гадна, аймагайнгаа газетэ, «Рабоче-крестьянский корреспондент», «Партийная жизнь» журналнуудые, «Правда» газетэ захижа уншадагби. Бүришье олоор хэблэл захидаг айлнууд захаhaa абаhаар бии.

Совет хэблэлэй үдэроор дашарамдуулан, «Буряад үнэн» газетын үнинэй уншагша, хүдөөгэй бэшэгшэ байhан тулададаа журналист нүхэдтөө ажалай үндэр амжалта, hайн hайханине хүсэхэ байнаб. Тиигээд газетэеэ бүри удха түгэлдэр, уран гоё болгохын түлөө оролдохо байhандань найданаб.

Д. ЛОПИЛОВ,
хүдөө бэшэгшэ.

Мухар-Шэбэр.

АХА МЭТЭЭР ТУhАЛНА

Улаан-Баатарай түмэр замай харьяата томодхогдоhон больницын эмшэдтэ үдэр бүри тооной бэшэгүүд орожол байдаг. Холо ошонгүй, үнинэй пенсионер, түб хотын промкомбинадай тогтоhонhоо хойшо хүдэлhэн Цэрэндоржын Долгорой бэшэгые жэшээ болгон абаад үзэебди. Тэрээн соонь иигэжэ бэшээтэй:

«Би хүндэ үбшэндэ нэрбэгдэжэ, больницада орохо баатай болоо hэн. Хүгшэрhэн гэжэ бодонгүй, тус больницын эмшэд намда тон ехэ анхарал хандуулаа. Илангаяа совет хирург Татьяна Макаровна Дедукта гүн сэдьхэлэй баяр хүргэхэ хүсэлэнтэйб. Мүн монгол эмшэд Батсүхэ, Урай, медсестранууд Басанжав, Дулмасүрэн, санитарнууд Жамсаранжав, Басан гэгшэдтэ сэдьхэлэйнгээ баяр хүргэнгүй байжа шадахагүй байнам. Мүнөө бэем хүнгэн, сарюун. Танай эрдэм мэргэжэлэйтнай урда hүгэдэн, олон наhа наhалжа, улад зоной аша туhын түлөө ходоодоо элүүр энхэ ябахыетнай хүсэгшэ далан зургаа наhатай Долгор хүгшэн».

Зүрхэнэйнгөө халуун мэдэрэл мэдүүлhэн бэшэгүүдэй ородог энэ эмнэлгын зургаан 1951 ондо эмхидхэгдэhэн юм. Урдань эндэ хоёрхон лэ врач хүдэлдэг hэн. Гэрынь набтар, харанхы, газааhaань харахада ахирхан байдаг haa, мүнөө ямар болоо гээшэб! Уужам, hаруул таhалгануудтай хоёр дабхар байшан хүнэй нюдэнэй хужар болоно. Эндэ 20 тусхай таhаг, лаборатори болон аптекэ бии. 34 врач, тусхай дунда hургуулитай 200 мэргэжэлтэд хүдэлнэ. Мүнөө үедэ түмэр замай хори мянган хүдэлмэришэд, тэдэнэй гэр бүлынхид больница, амбулаторидо ерэжэ, али бүхы үбшэнөө эмшэлүүлжэ байдаг. Бүри 1965 ондо больницын коллектив социалис ажалай ударнигай хүндэтэ нэрэдэ хүртэhэн юм. Тус коллектив социалис ёhоор хүдэлхэ, ажаhууха гэhэн зорилготой.

Врачнуудынь мэргэжэл шадабарня жэлhээ жэлдэ дээшэлүүлжэ байдаг. Жэшээлхэдэ, совет мэргэжэлтэ Шаталина, терапевт Шаравдорж гэгшэд ревматизм эмшэлхэ шэнэ арга хэрэглэдэг болоо. Врач-терапевт Гомбодорж 12 предприяти дээгүүр ябажа, хамта 100 хүнине эмшэлнэ. Медицинскэ сестра Сангаа аяар 15 жэлэй туршада таhалгаряагүй хүдэлжэ, баян дүй дүршэлтэй болоо.

Врач Цэвэлмаа хэды залууханшье haa, хүн зонойнгоо дунда хүндэтэй болоно үрдеэ. Урин налгай зангаараа, хүсэ шадалаа гамнангүй хүдэлдэгөөрөө хүнэй дура сэдьхэл буляадаг. Тэрэнэй хүсөөр абарагдаhан үхибүүд эхэнэрнүүд баяр баясхалан хүргэhэн бэшэгүүдые эльгээжэл байдаг юм.

Совет хирург Дедук баян дүй дүршэлөө залуу хирургнуудта дурагайгаар дамжуулан хубаалдана. Тэрэнэй анхарал оролдолгын ашаар урган гараhан монгол хирург Батсүхэ, Урай, Даржосүрэн гэгшэд орёо операцинуудые бэрхээр хэдэг болонхой.

Хирургиин, терапевтын таhагуудта асуудал-харюунуудай самбар бии юм. Үбшэнтэнэй табиhан асуудалнуудта дары харюу үгтэдэг. Хүн бүхэн hонирхоhон асуудалнуудтаа харюу абажа, мэдэсээ үргэдхэхэ арга боломжотой.

Үхибүүдэй эмнэлгын таhагые даагшаар врач Цэдэнбал хүдэлдэг. Ерээдүйн hайн hайхан байдал тогтоолсохо бишыхан эрхэтэдэй элүүр энхые хамгаалхаhaa үлүү нангин юу байхаб. Тиимэл хадань, Совет түрэлhөө ерэhэн врач Горбань, монгол врачнууд Базарсүрэн, Цэдэндолгор, Доржосүрэн, Дугар гэгшэд бүхы эди шэдиеэ гаргажа, амжалтатай hайнаар хүдэлнэ бшуу. Үхибүүдые дүрбэн тэгшэ бэрхээр хүмүүжүүлхын түлөө врачнуудай эрмэлзэжэ, тэмсэжэ байдагынь эли ааб даа.

Нюдэнэй эмшэд Лжамасүрэн, Очирбат, Шаравдорж гэгшэд операци эрхимээр хэдэг болонхой. Хараагаа муудаhан олон хүнүүд эдэ врачнуудай аргаар нарата юртэмсын үзэсхэлэнине хаража, баяр жаргалай оншоор гэрэлтэhэн хүнүүдэй шарайн мэшэеэлгые хараха аргатай болоол.

— Би табан жэл таhалгаряагүй инфекционно больницада хүдэлжэ байнам, — гэжэ залуу врач Дулма хэлэнэ. — Хүн зоной элүүр энхые хамгаалхаhaa үлүү hайхан юумэн намда байхагүй. Би совет мэргэжэлтэдтэ доро дохин, баярые хүргэхэ хүсэлтэйб. Минии ургалтада тэдэнэр нилээд ехэ туhа хүргөө. Hайн даа гэжэ үшөө дахин хэлэнэб.

— Сүлөөтэй сагаа врачнууд хүхюу сэнгэлигээр үнгэргэдэг. Уран hайханайнь бүлгэмдэ зуу гаран медицинскэ хүдэлмэрилэгшэд хабаадалсадаг. Совет мэргэжэлтэ С. Н. Нилданов тус бүлгэмые шадамараар хүтэлбэрилнэ. Совет, монгол арадуудай хани барисаан үдэрhөө үдэртэ үргэдэнэ. совет бэрхэ мэргэжэлтэд аха мэтээр хандажа, үнэн сэдьхэлэй халуун туhа хүргэнэ.

И. ДУЛМАА.

ТЕЛЕФОН • ТЕЛЕГРАФ • РАДИО
ХИЛЫН СААНАhАА

Афинын сэрэгэй бүлэгэйхидэй хааhан журналистнуудые сүлөөлхэ

ЛОНДОН (ТАСС). Журналистнуудай уласхоорондын федерациин Дублинда болоод дүүрэhэн 9-дэхи конгрессэ хабаадагшад Грецидэ хэблэлэй сүлөө даралгые эрид шууд буруушааhан байна.

Бэеэ даанхайгаар оршохо Грециин журналистнуудай профсоюзай эрхые Грециин правительствын хаhahaa тушаа hанаа зоболго конгрессэй hайшааhан резолюци соо элирхэйлэн мэдүүлэгдэhэн байна. Иигэжэ хамааран оролсолго «Хүнэй эрхые, гол шухала сүлөөе хамгаалха тухай Европын конвенцидэ» тааралданагүй.

Мүнөө хаалтада hууhан грек журналистнуудые дары түргэнөөр сүлөөлхэ тухай конгрессэй делегадууд эрилтэ хээ.

Эдэ эрилтэнүүдые бэелүүлгэдэ туhалхын тулада өөhэдhөө дулдыдаха хамаг юумэ хэхыень дэлхэйн бүхы оронуудай правительствануд ба парламентнуудые журналистнуудай түлөөлэгшэд уряалаа.

ЧССР-эй Национальна суглаанай сесси

ПРАГА. (ТАСС). ЧССР-эй Национальна суглаанай сесси өөрынгөө хүдэлмэрине майн 3-да дүүргэв. Правительствын программа мэдүүлгые сесси hайшаагаа. Правительствын түрүүлэгшэ О. Черник энэ мэдүүлгые апрелиин 24-дэ хэлэн байха юм.

КПЧ-гэй ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь А. Дубчек сессиин хүдэлмэридэ хабаадалсаа.

Вьетнамай Ажалшадай партиин ЦК-гай Политбюрогой тогтоол

ХАНОЙ. (ТАСС). Карл Марксын түрэhөөр 150 жэлэй ойе hайндэрлэлгые эмхидхэхэ тухай Вьетнамай Ажалшадай партиин ЦК-гай Политбюрогой тогтоолые ДРВ-гэй түбэй газетэнүүд майн 4-дэ толилhон байна.

Марксизмын бии болоhон сагhaa хойшо 100 бага үлүүтэй жэл үнгэрөө, гэбэшье дэлхэйн түхэл шэнжэ гүн ехээр хубилаа гээд тогтоол соо онсолон тэмдэглэгдэнэ. Россидахи Октябриин революциин илалта хүн түрэлтэнэй түүхэдэ шэнэ үе сагые, дарлагданги ба мүлжэгдэнги бүхы хүнүүдэй өөрынгөө хуби заяанай эзэд боложо, эрхэ сүлөөтэ, зол хубитай ажабайдал зохёожо байhан үе сагые нээжэ үгөө. Россидахи Октябриин революци капитализмын хүмэрин унаха, социализмын илан мандаха үе сагые, бүхы дэлхэй дээрэхи хүдэлмэришэн ангиин, ажалшадай дарлагданги нацинуудай сүлөөрхэ үе сагые нээжэ үгөө. Дэлхэйн хоёрдохи дайнай hүүлээр олон социалис орон бии боложо, общественна хүгжэлтэдэ шиидхэхы нүхэсэл боложо үгэhэн дэлхэйн социалис система бии болоо. Олон дарлагданги наци бэеэ даанхай байдалтай, эрхэ сүлөөтэй болоо, колониальна гурим улам бүри ехээр доройтон hандаржа байна.

Түрүүлэгшэ Хо Ши Мин толгойлогшотой манай парти марксизм-ленинизмые өөрынгөө ажал ябуулгын компас гэжэ тоолодог гээд документ соо саашадаа хэлэгдэнэ. Ямаршье оршон байдалда манай парти марксизм-ленинизмдэ, хүдэлмэришэн ангиин болон өөрынгөө нациин аша туhада, бүхы дэлхэй дээрэхи хүдэлмэришэн ангиин, ажалшадай, бүхы дарлагданги нацинуудай революционно хэрэгтэ ходоодоо хизаарлашагүй үнэн сэхэ байдаг.

Марксын hургаал империализмын үедэ агууехэ Ленинээр хүгжөөгдөө гээд тогтоол соо саашадаа заагдана. Бүхы туршалгануудые дабажа гарахадаа марксизм-ленинизм бата ехэ хүсэтэй, хүдэлмэришэн ангиин ба дарлагданги арадуудай бүгэдые илагша зэбсэг байhанаа харуулаа. Марксизм-ленинизм хадаа мүнөөнэй үе сагай хүн түрэлтэнэй ухаан бодолой эгээн лэ үндэр оройнь мүн.

Карл Марксын түрэhөөр 150 жэлэй ойе баяр баясхалантайгаар тэмдэглэхэ гэhэн шиидхэбэри Вьетнамай Ажалшадай партиин ЦК-гай Политбюро гаргаа гээд тогтоол соо хэлэгдэнэ. Марксизм-ленинизм шудалалгые, тэрэнине шадамараар хэрэглэлгые бүри эдэбхитэй болгохо, Хойто Вьетнамда социализм байгуулгые түргэдхэхэ, США-гай эзэрхэг түримхэй ябуулгада эсэргүүсэлтые шангадхаха, марксизм-ленинизмдэ, пролетарска интернационализмда түшэглэдэг интернациональна нягта жаргаалые бэхижүүлхэ шухала гэжэ Политбюро зааhан байна.

ДРВ-гэй МИД-эй МЭДҮҮЛГЭ

ХАНОЙ. (ТАСС). ДРВ-гэй ба США-гай хоорондо тусхайта хөөрэлдөө хэхэ хүнүүдэй тушаал зэргэ, газар болон саг тухай асуудалаар майн 3-да ДРВ-гэй Гадаадын хэрэгүүдэй министерствын хэhэн мэдүүлгын текст эндэ тараагдаhан байна. Ханой, Вашингтон хоёрой хоорондо тусхайта хөөрэлдөө дары түргэнөөр хэжэ эхилхэ шухала гэжэ ДРВ-гэй правительство тоолоно гээд мэдүүлгэ соо онсолон тэмдэглэгдэнхэй. ДРВ-дэ эсэргүү бомбодолгонуудые, бусад бүхы сэрэгэй ябуулгануудые Холбоото Штадуудай үгэ дуугүйгөөр болюулхэ тухай асуудал американ талатай зүбшэн хэлсэхын, удаань хоёр талые hонирхуулдаг бусад асуудалнуудые зүбшэн хэлсэхын тулада Холбоото Штадуудай правительствын түлөөлэгшэтэй тусхайта хөөрэлдөө хэхэ зорилгоор өөрынгөө түрүүлэгшэ болгон министр Суан Тхюи гэгшые томилхо тухай ДРВ-гэй правительство шиидхэбэри гаргаа.

ДРВ США хоёрой хөөрэлдөө Парижда хэхыень зүбшөөхөөр Франциин правительствын бэлэн байhые ДРВ-гэй правительство hайшаана. Париж хадаа Пномпень ба Варшава шэнги хоёр талын тусхайта хөөрэлдөө хэхэдэ таарамжатай газар болоно гэжэ ДРВ-гэй правительство тоолоно. Энэ тусхайта хөөрэлдөөн 1968 оной майн 10-haa гү, али хэдэн үдэрөөр хойно эхилжэ шадаха байна.

Партизануудай амжалтанууд

КАИР. (ТАСС). Синайска хахад арал дээрэ Аль-Ауджа гэжэ hууриин газарhaa хойгуурхи райондо Палестинын партизануудай болон Израилиин сэрэгүүдэй хоорондо апрелиин 28-да байлдаанай болоходо, Израилиин 60-haa үсөөн бэшэ солдат алуулhан, шархатаhан байна гээд МЕН агентство мэдээсэнэ.

Эндэ тунхаглагдаhан сэрэгэй коммюникедэ үндэhэлэн агентство иигэжэ тэмдэглэнэ. Араб патриодууд шэнэ сэрэгүүдээ буулгахые hэдэhэн Израилиин гурбан вертолёт, дайснай 7 танк ба вездеходуудые, тэрэшэлэн гурбан «джипые» усадхаа.

Патриодуудай талаhaa 13 хүн алуулаа, нэгэ партизан шархатаа.

Ондоо хүнэй зүрхэ табиха операци Англида хэгдэбэ

ЛОНДОН. (ТАСС). Лондоной больницануудай нэгэн соо хүндэ ондоо хүнэй зүрхэ табиха операци майн 3-да Англида анха түрүүнээ амжалтатайгаар хэгдэбэ.

Түрүүшын англичанинда, дэлхэй дээрэхи 10-дахи хүн болгоно 45 наhатай эрэ хүндэ гэнтын аюулаар ухэhэн 26 наhатай барилгашын зүрхэн табигдаа.

Операци 7,5 час соо үргэлжэлөө. Ондоо хүнэй зүрхэ табюулагшые бэе бараг байна.

Бусаагдаhан аад...

ТОКИО. ТАСС-ай корреспондент Ю. Вдовин иигэжэ дамжуулна:

Японой оборонын национальна управлениин начальник Канэсити Масуда шалгалта хэхэ зорилгоор Огасавара аралнуудта майн 4-дэ ниидэн ошоо. Киодо Цусин агентствын мэдээсэhэнэй ёhоор, аралнуудай «оборонно хэмжээ ябуулгануудые» хараалха, американ сэрэгэй засагаархидай түлөөлэгшэдтэй энэ асуудалаар хэлсэхэ зорилгоор энэ аяншалга хэгдээ.

Номгон далай соо Токиоhоо урагшаа 1.200 километртэ оршодог Огасавара аралнуудые, дайнай дүүрэhэнэй hүүлээр американ сэрэгүүд эзэмдэhэн юм.

Япондо Огасаварые бусааха тухай хэлсээн апрелиин эхеэр баталагдаа гэбэшье, американ сэрэгэй түхеэрэлгэнүүд хэбээрээ үлэхэ байна.

СПОРТ

ГУША МОДОНДО УРИЛД...

Советскэ Союзай Герой В. Б. Борсоевой нэрэмжэтэ шанда хүртэхын түлөө 30 модоной бага марафонско урилдаан haяхан үнгэргэгдэбэ.

Улаан-Үдын Советүүдэй талмай дээрэ үгтэhэн дурсагдагша урилдаанай стартын зурлааhaa табан командын 14 түлөөлэгшэд гараhан. Тэдэнэр дандаа спортын мастернууд болон нэгэдэхи разрядтай спортсменүүд байгаа. «Забайкалец» гэжэ спортклубай түлөөлэгшэ, санаар спортын хүндэтэ мастер Олег Харитонов. Эрхүү хотоhоо ерэhэн, урилдалгаар мастерта кандидат Анисимов гэгшэд энэ мүрысөөндэ хабаадалсаха байжа, харагшадай анхарал ехээр татаа. Юуб гэхэдэ, эдэ хоёрнай санаар болон ябагаар урилдахадаа, тус тустаа республика область хоёройнгоо чемпионууд болоhон ха юм.

Үдэрэй 12 саг. Стартова пистолетэй дохёогоор урилдаан эхилжэ, спортсменүүд Ленинэй нэрэмжэтэ гудамжаар уруудан, Үдын хүүргэ тээшэ шэглэбэд. Тэндэhээ Бабушкин үйлсөөр Комушка руу, удаань Забольничная үйлсөөр В. Терешковагай үйлсэдэ ороод hөөргөө гүйлгэбэд. Тэдэнэй урда үшөөл ута, хүшэр зай үлэнхэй. Үдын хүүргэ гарамсаараа үгсүүр өөдэ урда, хойноо оролсон, Трактовая гэжэ гудамжаар Борсоевой нэрэмжэтэ үйлсэдэ ороод, Сэлэнгын хүүргэ дээгүүр ... hон харгын 10-дахи мо... hөөргөө тэхэрибэд. Эгэ... даашадай зэргэ «шэнг... 20 модоной үнгэрөөд ... тонов, Чебунин, Лунчен... хүүгэй спортсмен Анис... урилдаанай түрүү з... дахи модондо Лунченко, ... нии гэгшэд гээгдэжэ, Хар... симов хоёрой дунда ... эхилээ. Эдэ хоёр урил... болоод лэ урда, хойно... ябатараа. урилдаана... Анисимовынь hүүлшые ... Харитоновые холохон ... тэ түрүүлэн ерээ. Тэр... 14 минута 2 секунда ... Олег Харитонов 20 сек... дожо ерээ. Түмэр зам... мотив» командын түл... Чебунин 1 час 52 мину... да саггайгаар гурба... гараа.

Командна дүнгөөр ... гэжэ спортклуб түрүү ... тоо.

Энэ мүрысөөндэ ил... Борсоевой нэрэмжэтэ ша... тэ бэлэгүүдые республ... ведэй түрүүлэгшэ нүхэ... ганский харагшадай ... доро барюулhан бай...

Б. ЖАНЧ...

АША ТУhАТАЙ УУЛЗАЛГ...

haяшаг Буряад ороной студентнэрэй волейбольно команда Эрхүү хотодо мүрысөөнэй дүрбэн уулзалга үнгэргөөд ерэбэ.

Тэдэнэр нэгэдэхи уулзалгаяа тэндэхи политехническэ институдай спортын зал соо үнгэргэhэн байгаа. Тинхэдээ 3:1 тоотойгоор шүүгдээ. Гэбэшье наадан бүхэнинь эрхүүгэйхидэй багашаг булюу тоогоор дүүрэдэг байба. Хоёрдохи уулзалгада манай волейболистнууд булюу байдалтай болоо.

Манай хүбүүдтэй уулзаха мединститудай командые тэрэнэй капитан, РСФСР-эй суглуулагдамал командын гэшүүн, спортын мастер Ю. Данилов ударидаhан байгаа. Эндэ Буряадай түлөөлэгшэд 3:1 тоотойгоор шүүжэ амжаа.

hүүлшын уулзалгада манай командa Эрхүүгэй облас... пион «Динамо» команд... сэбэ. Энэ команда дүр... хэ наадагшадhaa бүрид... гаа. Тиигээдшье «Ди... класс соо СССР-эй тү... ээлхын түлөө мүрыс... нөө тэрэнэй зэргэдэ ... шадамар мастер В. Бу... эй хоёрдохи суглуула... мандын гэшүүн Евген... нов гэгшэд наадаха ба... сөөн эхилжэ, хоёр тал... сменүүд гоё hайхан на... лаа. Эндэ манай хүбүү... ти шүүжэ шадаа hэн. ... лейболистнууд наада... зүбшэлhэн, тус тус... ажаглалтануудые хэб...

М. РИН...

ПРАВДА БУРЯТИИ
Мүнөөдэрэй номерто:

Нэгэдэхи хуудаhанда: Карл Марксын түрэhөөр 150 жэлэй ойдо зорюулагдажа, Москвада болоhон баярай суглаан дээрэ М. А. Сусловай хэhэн элидхэл. ТАСС-ай шухала мэдээсэлнүүд.

Хоёрдохи хууда... хэр М. А. Сусловы... лэй түгэсхэл.

Гурбадахи ху... «Партиин дайшал... гэhэн Ц. Митыпов... АПН-эй материал.

Дүрбэдэхи ху... «Марксын гуша... вада» гэhэн АП... Спортын hонин. Д... нин.

ХЭБЛЭЛЭЙ, РАДИОГОЙ hАЙНДЭРТЭ ЗОРЮ...

Үглөөдэр, майн 7-до, Улаан-Үдэдэ, ород драмы... үдэшын 7 часта Совет хэблэлэй болон радиогой hайн... рюулагдаhан баярай суглаан болохонь.

«Правда Бурятии», «Буряад үнэн», «Буряадай за... газетэнүүдэй, «Байгал» журналай, Улаан-Үдын айма... мунизмын туяа» газетын, многотиражкануудай, Ради... видениин республиканска комитедэй журналистнууд, ... ришэд, хүдөө бэшэгшэд, городой партийна болон бү... никтын эмхинүүдэй түлөөлэгшэд баярай суглаанда ...

Баярай суглаанай hүүлээр «Сохрани мою та... В. Собкогой шэнэ зүжэг табигдаха.

Редактор Ц. Ц. ЦЫБ...

Гор. Улан-Удэ типография управления по печати при Совете Министров БурАССР.
Н-02453. Зак. № ...